

EcoUniversitat

Sostenibilitat, medi ambient i ecologia

ISSN 2013-7974 **Primavera 2011** <http://ecouniversitat.uoc.edu>

núm 3

**Filosofia
i pensament ecologista**

**CAMPUS
PER LA PAU**

**Universitat Oberta
de Catalunya**

www.uoc.edu

SUMARI

EDITORIAL

Bé comú
3

DOSSIER

Filosofia i pensament ecologista

Pensar amb la Terra
per Jordi Pigem
8

El pensament ecològic, l'humanisme del nostre temps
per Jordi Bigues
13

Som un sol ésser!
per Jordi Orús Salvador
15

El ressorgiment de la vida comunitària
per José Luis Escorihuela, *Ulises*
20

Com aprenem a...
per Heloise Buckland
26

L'educació, un dret amb diferents camins
per Jordi Mateu Zorita
29

ENTREVISTA

Juan López de Uralde

“L'ecologia política és l'única alternativa ideològica del segle XXI”
per Lali Sandiumenge
32

REPORTATGE

Economia amb seny
per Joana Conill
37

OPINIÓ

Sostenibilitat i mitjans: el fracàs de la política “verda”
per Xavier Borràs
43

A FONTS

Ivan Illich: el visionari injustament oblidat
per Josep Puig i Boix
49

EL CAMPUS PER LA PAU RECOMANA

52

Director:

Eduard Vinyamata

Consell de redacció:

Jordi Bigues, Pere Carbonell, Joaquim Corominas,
Cristina Domingo, Montse Escutia, Carles Gorbs, F. Xavier Medina,
Jordi Pigem, Octavi Piulats, Pep Puig, Marta Tafalla

Secretària editorial:

Sandra Sabater

ECOUNIVERSITAT Núm. 3 (Primavera 2011)

ISSN: 2013-7914

COORDINACIÓ EDITORIAL:

Lali Sandiumenge

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA:

Teresa Sandiumenge

DISSENY I MAQUETACIÓ:

Grafime (www.grafime.cat)

DIPÒSIT LEGAL:

18742-2010

ADREÇA POSTAL:

Universitat Oberta de Catalunya
Av. Tibidado, 39-43
08035 Barcelona

ADREÇA ELECTRÒNICA:

revistacampuspau@uoc.edu

WEB ECOUNIVERSITAT:

<http://ecouniversitat.uoc.edu>

**EcoUniversitat és una publicació
del Campus per la Pau de la UOC**

Els textos d'aquesta revista estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative Commons. Es poden copiar, distribuir i comunicar públicament sempre que se citi l'autor, la revista (Ecouniversitat) i la institució que la publica (Campus per la Pau; Universitat Oberta de Catalunya). No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades. Consulteu la llicència completa a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>

Bé comú

per Eduard Vinyamata

Viure en un entorn sa, segur i serè és garantia de persones sanes, segures i serenes. I recíprocament. Però tenim molt a aprendre per viure d'aquesta manera. Saber que vivim de l'entorn natural, que els entorns socials depenen de la nostra manera de pensar i de viure i que el coneixement científic i tecnològic contribueix a millorar les condicions de vida... O a complicar-les!

Incloure l'ètica en la presa de decisions polítiques, econòmiques, científiques i tecnològiques influirà decisivament a establir sistemes que procuraran el bé comú o, en altres, generaran perjudicis per a la immensa majoria.

Les societats contemporànies menystenen en moltes ocasions la noció de *bé comú* per la de benefici de l'inversor a curt termini i no tenen en compte els costos socials i l'entorn natural en la presa de decisions. En els càlculs econòmics, per exemple, a més de la rendibilitat del capital, cal considerar els costos del treball així com els costos col·laterals sobre l'entorn que l'activitat productiva generarà i que acabarà eixugant el capital recollit a través dels impostos, és a dir, els diners de tots.

En societats on els poders i els governants no plantegen cap altra opció que continuar amb la mateixa idea que genera el problema, la societat civil aporta alternatives que es fonamenten en un concepte de benefici que incorpora el bé comú.

El pensament ecologista és present en tots els àmbits del coneixement científic i tecnològic. Aquest és un resum molt breu:

Emprenedoria, economia, comerç, consum, finances

L'anomenada "emprenedoria social, solidària o ecològica, les finances ètiques, el consum responsable...", a més de perseguir el benefici en l'esforç inversor de capital o de treball, considera imprescindible incloure en la seva comptabilitat els costos produïts en les persones i el medi natural en el procés productiu, ja que n'encareixen el mateix pro-

cés i cal restaurar, reduir o evitar. Així doncs, les condicions de treball no poden ser causa de malaltia ni perjudicar el medi ambient o causar perjudicis socials com són la ruïna o la marginació de col·lectius socials.

Els sistemes econòmics produeixen relacions de complicitat amb els consumidors. La proposta per modificar aquesta relació és l'anomenada "vida simple", que ens descobreix que, per obtenir satisfacció a les nostres necessitats i desitjos, cal, justament, evitar el consumisme i aprendre que podem trobar satisfaccions en una altra manera de viure que inclogui més temps lliure, millors relacions personals, gaudir de la natura, salut física i psíquica i descobrir el plaer de viure.

Salut i medicina

Sovint la pràctica de la medicina i la producció de fàrmacs té més en compte aspectes econòmics que el manteniment biològic de la vida en salut. Bona part de les causes de malaltia o mort prematura tenen més relació amb aspectes econòmics, socials i culturals, de la manera de viure, que amb aspectes purament biològics. Modificant les condicions de vida, podem aconseguir nivells de salut superiors. Reducció de l'estrès, nutrició equilibrada i sense contaminants, relacions satisfactòries són elements bàsics de la salut i del seu manteniment.

Les anomenades medicines naturista, aiurvèdiques, homeopatia i les teràpies naturals s'allunyen més d'interessos comercials i són més fidels als principis ètics hipocràtics, fundadors de la medicina allopàtica.

Justícia, dret

Els sistemes jurídics han esdevingut sistemes cars i complicats que poden arribar, en molts casos, a ser injustos. L'excessiva judicialització de les relacions socials així com l'excessiva complicitat de la justícia amb la política fan dels sistemes legals sistemes ineficients amb més efectes nocius que positius. L'arbitratge, la mediació, l'anomenada "resolució de conflictes" sorgeixen com a mètodes extrajudicials per tornar a les persones el seu protagonisme en la solució dels seus conflictes personals i socials. La conflictologia aporta coneixements prou importants per prescindir dels processos judicials de manera molt més satisfactòria, barata i ràpida.

Seguretat

El crim i la guerra son indiscutiblement nefastos. Produeixen pèrdues humanes, econòmiques i psicològiques incalculables. La guerra és el pitjor sistema per resoldre conflictes. Des de la Conflictologia es fan aportacions teòriques i, sobretot, pràctiques per resoldre conflictes, fins i tot violents, substituint la violència i qualsevol sistema violent pel coneixement científic sobre el conflicte i la violència, aportant tecnologies d'eficàcia superior per intervenir en tota mena de conflictes des del respecte de la dignitat humana en tota la seva significació.

Arquitectura, urbanisme

Construir habitatges no és únicament un negoci més o menys bo, es tracta de construir locals on viure dignament, amb salut, sense els efectes de contaminants acústics o químics ni, tampoc, allunyats de la natura i amb l'espai suficient per viure amb intimitat, higiene i confort.

Tendències dins el camp de l'arquitectura com l'ecoarquitectura i la bioconstrucció són conscients de la importància dels materials que es fan servir i dels espais on viure. Els objectius són, a més de guanyar-se la vida, el respecte per l'entorn natural i la dignitat de les persones a qui va destinat l'habitatge.

Agricultura

La tecnificació de l'agricultura ha tingut beneficis ben coneguts que han permès incrementar la producció d'aliments. Però també ens genera

perjudicis importants. La producció agrícola industrial repercuteix en la disminució qualitativa dels nutrients i, fins i tot, en l'increment de contaminants i la contaminació del medi ambient, de l'aigua i l'aire que acaben per produir malalties i generen una dependència creixent dels agricultors d'un sistema financer que permeti l'accés cada cop més intens a maquinària, adobs i químics per mantenir l'agricultura industrial.

La permacultura, l'agricultura ecològica, té per objectiu la producció d'aliments i, alhora, la preservació de les seves qualitats nutricionals i gastronòmiques fent ús de l'observació i observança dels processos biològics més que alterant-los mitjançant la introducció de processos artificials.

Filosofia, religió

Comprendre el sentit de la vida i aprendre a viure en la incertesa, serenament, és l'objectiu d'aquelles formes de pensament religiós o filosòfic amb què la humanitat tracta de superar les pors i d'aprendre a viure en bona relació amb un mateix, amb els altres i amb l'entorn natural. Però no sempre és així. Hi ha esglésies i ideologies que s'aprofiten de la cerca de la serenor per transmetre, justament, la por a l'altre, l'hostilitat de l'entorn i de la vida mateixa, la inquietud íntima. Totes les formes filosòfiques i religioses procuren aportar pau, serenor i formes de vida satisfactòries. L'ecologisme també, aquesta manera de pensar que respecta la vida i la seva diversitat, que vol viure en sintonia amb la natura, que acull totes les formes diverses de pensar sense arribar mai al sincretisme. De manera simple, com un acte d'amor a totes les ex-

pressions que donen sentit a la vida i ens connecten amb el desconegut, amb la natura, amb la vida.

Política

Hi ha una altra manera de fer política, de fer política sense que això vulgui dir lluitar els uns contra els altres. Una forma de política més interessada a construir el bé comú que a destruir o dominar l'adversari. Una política que va més de baix cap a dalt que a la inversa. Una política que denuncia els interessos particulars que perjudiquen els altres, que procura que l'economia tingui un component social, que la ciència sigui conscient i responsable de les seves decisions i objectes de recerca. Una política aparentment sense ideologia o, en tot cas, amb elements ideològics fonamentals: drets humans, Carta de la Terra, llibertat, solidaritat, autonomia de les persones, respecte per la diversitat, no-violència...

Enginyeries, energies, química, biologia

Sovint, les tecnologies no s'aprofiten dels processos naturals a través del seu coneixement sinó que tracten d'alterar-los. Els resultats acostumen a ser nefastos per a la salut, el medi ambient i l'economia. La generació d'energia nuclear és un bon exemple del perill i de la poca eficàcia econòmica de generar energia. Molts processos químics també, generen greus contaminacions i després és car restaurar el perjudici que produeixen en la vida en general.

Les tecnologies de generació d'energia per mètodes no contaminants, que no esgoten els recursos, acaben sent les més barates i eficients. Energia creada a partir del vent, de l'aigua, de les temperatures del subsòl, del Sol... Química verda, biologia més centrada a comprendre la vida que a modificar-la artificialment.

Avui viure altrament, pensar i viure ecològicament, es tradueix a viure amb consciència del bé comú, del respecte als altres i de l'entorn natural del qual depenem. Menjar d'una altra manera, treballar per guanyar-se la vida i per gaudir amb la feina no per explotar els altres o un mateix; vol dir pensar per alliberar-se de les pors

Vol dir també procurar energies netes, eliminar els productes contaminants, viure en cases ecològiques, resoldre els conflictes pacíficament, instaurar la justícia social, curar-se sense fer-se mal, procurar nivells de qualitat de vida més que quantitat d'objectes, en una carrera sense fi per viure bé, per ser feliç. ●

Pensar amb **la Terra**

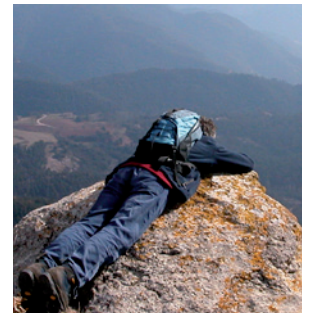
per Jordi Pigem

La crisi econòmica i el desastre de Fukushima fan palès que ens cal canviar el rumb. Ja no podem seguir ignorant que per aconseguir una societat veritablement sostenible ens cal transformar la nostra relació amb l'entorn natural, amb els altres i amb nosaltres mateixos. Això implica una transformació cultural, un canvi en la nostra manera d'entendre el món i el nostre lloc en el món, és a dir, un canvi de mentalitat i de valors. Part d'aquesta transformació és aprendre a pensar amb la Terra. Aquest article és un breu recorregut per alguns avantpassats d'aquesta nova manera de pensar.

A Occident, el pensament ecologista neix d'un canvi de percepció que comença a redescobrir que som part de la natura. Aquest canvi de percepció no ve d'ara. Un precedent, ja al segle XVII, és Spinoza, el filòsof d'origen judeo-ibèric que identifica Déu amb la natura (*Deus sive natura*, escriu sovint) i que troba el conjunt de la realitat profundament interdependent. Que “tot està relacionat amb tot” és, segons Barry Commoner, el primer principi de l'ecologia. Spinoza ja ho sabia. Ramon Llull també. L'univers conceptual de Llull és particularment dinàmic i interdependent, i en el qual destaca la correlació universal entre totes les coses. Per a Llull, l'ésser humà recapitula el conjunt de l'univers i conté dins seu totes les criatures (als *Proverbis de Ramon* escriu que “en cascú home ha de totes creatures, e cascú home pot de totes creatures”). En el *Llibre de les bèsties* trobem un món en el qual tot té vida i ànima: els animals, les plantes i fins i tot els metalls parlen.

Dels romàntics al Dia de la Terra

Avui el romanticisme pot sonar a fantasiós i il·lús. I sens dubte va tenir excessos malaltissos. Val a dir, però, que el contrari del romanticisme no és el realisme, sinó el cinisme —tan estès avui. Encara en podem aprendre alguna cosa d'aquell canvi de percepció que aflora a l'època de la Il·lustració i de la Revolució Industrial, quan ments especialment àgils i creatives (Rousseau entre París i Ginebra, Schiller a Alemanya, William Blake a Anglaterra) comencen a trobar que alguna cosa no rutlla en el rumb del món modern.

Jordi Pigem (Barcelona, 1964) és doctor en Filosofia i escriptor. Va ser professor del màster en Ciència holística a l'Schumacher College i coordinador de la revista **Integral**. Ha guanyat el premi de Filosofia de l'Institut d'Estudis Catalans i el Premi d'Assaig de **Resurgence** i la Scientific and Medical Network. Col·labora en diversos mitjans de comunicació i és autor de diversos llibres, el darrer dels quals és **Qüestió de valors: del consumisme a la sostenibilitat**, ampliat en castellà com **GPS: Valores para un mundo en transformación**.

Al segle XVIII, l'any abans de l'esclat de la Revolució Francesa, Friedrich Schiller publica un llarg poema, *Els déus de Grècia*, en què lamenta com la natura ha quedat oculta, desvitalitzada i “desdivinitzada” (*entgöttert*). Poc després, el romanticisme sorgeix com a reacció davant d'una cultura que s'està exiliant de la natura, i s'imposa tant a les lletres (a Alemanya amb Hölderlin, Schelling i els *Naturphilosophen*, Byron, a Anglaterra amb Keats, Wordsworth i Coleridge) com a la música i la pintura.

A l'Amèrica del Nord, el poeta i assagista Ralph Waldo Emerson recull l'esperit romàntic en obres com *Nature* (1836). El seu deixeble Henry David Thoreau passa dos anys vivint pràcticament sol i prop de la natura en una petita cabana que havia construït prop de Concord (Massachusetts). D'aquella experiència neix la seva convicció que “*in Wildness is the preservation of the world*” (‘en la natura salvatge hi ha la salvaguarda del món’), que poc després reflecteix en la seva obra *Walden* (1854), on critica la hipocresia social i lloa la vida lliure als boscos que ha començat a practicar. Una generació més jove és John Muir, que a l'altre extrem dels Estats Units, a Califòrnia, explora el paradís natural de Yosemite, aconseguix la protecció dels primers espais naturals i esdevé el primer president del Sierra Club.

Dins el naturalisme nord-americà també destaca Aldo Leopold, un guarda forestal que a la primera meitat del segle XX participava en un programa per eradicar els llops. Un dia, després de disparar a una lloba, va baixar per un fort pendent per tal de contemplar els seus darrers instants. I va tenir una experiència que transformà la seva vida:

“Vam arribar a la vella lloba a temps per poder llucar una vívida flamarada verda morint en els seus ulls. Aleshores me'n vaig adonar, i mai no ho he oblidat, que hi havia quelcom nou per a mi en aquells ulls, quelcom que només coneixien ella i la muntanya. Jo era jove i m'agradava disparar. Com menys llops volia dir més cérvols, em semblava que l'absència de llops faria un paradís per als caçadors. Però després de veure morir aquella flama verda, vaig entendre que ni la lloba ni la muntanya hi estaven d'acord”.

Leopold es va adonar que tant els llops com les muntanyes tenen valor intrínsec, per si mateixos, i no tan sols pel servei que ens puguin donar. Aquesta experiència l'explica en un capítol titulat “Pensant com una muntanya”, dins el seu llibre *A Sand County Almanac* (1949), que es va convertir en una obra de referència de l'ecologisme nord-americà. Leopold proposa una ètica de la terra (*land ethic*), en la qual és ètic tot allò que “tendeix a preservar la integritat, estabilitat i bellesa de la comunitat biòtica”. Molt més influent, però, serà la publicació de la novel·la *Primavera silenciosa* (1962) de Rachel Carson, que desperta la preocupació pública pel nivell de contaminació química ja aleshores omnipresent. Des d'una perspectiva més acadèmica fou també molt influent l'article de Lynn White “Historical Roots of our Ecologi-

En el Llibre
de les bèsties tot té
vida i ànima:
els animals, les plantes
i, fins i tot, els metalls
parlen

cal Crisis” (1967), que veu l’arrel de la crisi ecològica en l’antropocentrisme monoteista, i especialment en el controvertit imperatiu del primer capítol del Gènesi: “*ompliu la terra i domineu-la; sotmeteu els peixos del mar, els ocells del cel i totes les bestioles que s’arrosseguen per terra.*” No cal dir que, d’altra banda, molt sants i teòlegs (de Francesc d’Assís a Leonardo Boff i Raimon Panikkar) han vist que l’espiritualitat i l’ecologia no solament són compatibles sinó que en el fons són inseparables.

El 22 d’abril del 1970 se celebra el primer Dia de la Terra. Aquell mateix any Gregory Bateson assenyala que les idees que guien la nostra civilització són errònies i les resumeix en set punts:

- 1) es tracta de nosaltres *contra* l’entorn;
- 2) es tracta de nosaltres *contra* d’altres;
- 3) el que importa és l’individu (o l’empresa o el país per si sols);
- 4) *podem* i hem de controlar el medi ambient;
- 5) vivim en un horitzó que s’expandeix infinitament;
- 6) el determinisme econòmic és sentit comú;
- 7) la tecnologia ho resoldrà tot.

Quaranta anys després, això sembla una descripció del que des d’aleshores ha mogut a la majoria de grups de poder.

Ecologia social / ecologia profunda / ecosofia / ecofeminisme

El pensament ecologista al segle xx s’ha desenvolupat fins al punt de poder tenir les seves pròpies controvèrsies. La més destacable ha tingut lloc entre l’ecologia social, liderada per pensadors com Murray Bookchin (1921-2006) i André Gorz (1923-2007), i l’anomenada ecologia profunda (*deep ecology*), que ha tingut com a representant clau el filòsof noruec Arne Naess (1912-2009). Bookchin va acusar l’ecologia profunda d’ignorar les qüestions socials i de no ser prou conscient que la destrucció de la natura és part del projecte de dominació capitalista —mentre que des de l’ecologia profunda es replicava que la línia de Bookchin encara es basa en ideals antropocèntrics del segle XIX. En qualsevol cas, la diferència és bàsicament d’èmfasi. L’ecologia d’inspiració marxista o llibertària (com la de Bookchin) posa l’accent en qüestions socials. Per la seva banda, l’ecologia profunda no ignora les qüestions socials i polítiques, però vol remarcar que la supervivència i la plenitud de la natura i de la humanitat requereixen canvis radicals en la forma com veiem el nostre lloc en el món. Dins el pensament ecològic amb un fort component social podem destacar en l’actualitat les obres d’Andrew Dobson (n. 1957) i Jorge Riechmann (n. 1962).

El contrari
del romanticisme
no és el realisme,
sinó el cinisme,
tan estès avui

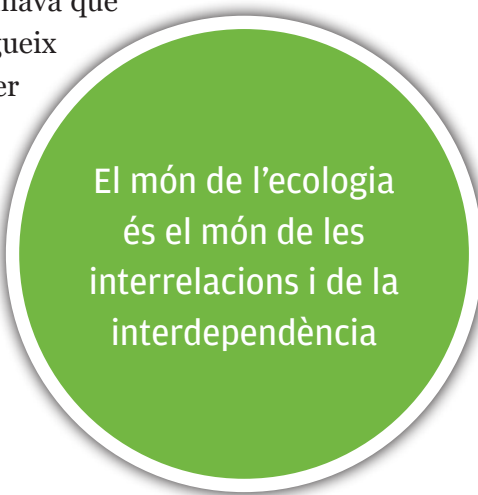
Arne Naess va néixer el gener del 1912 a Oslo. La seva passió per la vida i les muntanyes aviat el portà cap al sud. El 1931, amb dinou anys, va fer la travessa transpirinenca, de la costa catalana a la costa basca. El 1969 Naess va renunciar a la seva càtedra de Filosofia a Oslo per dedicar-se més plenament a l'ecologia. A principis dels anys setanta, un article seu va fer famosa la distinció entre l'ecologia de poca fondària (*shallow ecology*), que vol simplement atenuar l'impacte de la nostra societat sobre la natura, i una ecologia de més abast, l'ecologia profunda (*deep ecology*), que reconeix que el consumisme i l'industrialisme són en darrer terme incompatibles amb l'equilibri ecològic i amb la supervivència d'altres formes de vida.

El 1984, acampats al desert del Death Valley, Naess i George Sessions van formular vuit punts clau de l'ecologia profunda:

1. Tots els éssers vivents tenen valor intrínsec.
2. La diversitat i riquesa de la vida tenen valor intrínsec.
3. La humanitat no té cap dret a reduir aquesta riquesa i diversitat, tret de fer-ho per satisfer necessitats vitals.
4. Si fóssim menys, seria bo per als éssers humans i molt millor encara per als altres éssers vivents.
5. El grau actual d'interferència humana en els diversos ecosistemes no és sostenible, i aquesta insostenibilitat com més va més creix.
6. Una millora real requereix canvis considerables: socials, econòmics, tecnològics i ideològics.
7. Un dels canvis ideològics rau a buscar una millor qualitat de vida en comptes d'un nivell de vida més alt.
8. Els qui acceptin aquests punts tenen la responsabilitat d'intentar contribuir, de manera directa o indirecta, que es realitzin els canvis necessaris.

Més que l'ecologia, però, el que interessa a Naess és l'*ecosofia*, la saviesa ecològica. Naess va encunyar aquest mot a Romania a principis dels anys setanta, alhora que independentment (mai no s'han trobat) el català Raimon Panikkar (1918-2010) l'encunyava a Califòrnia. Panikkar afirmava que "la Terra és un organisme viu [i] té una espontaneïtat que no segueix de manera mecànica un model o models establerts d'una vegada per sempre".

També cal destacar l'ecofeminisme, que té com a figura més carismàtica l'exfísica nuclear índia Vandana Shiva (n. 1952), que ha mostrat els paral·lelismes entre l'explotació de la dona pel patriarcat, l'explotació econòmica del Sud pel Nord del món, i l'explotació de la natura per la humanitat. Una filòsofa també destacable per les seves contribucions al pensament ecologista és la veterana Mary Midgley (n. 1919).

El món de l'ecologia
és el món de les
interrelacions i de la
interdependència

Abraçar la vida

En una posta de sol a l'Àfrica tropical, el filòsof, teòleg, organista i metge alsacià Albert Schweitzer avançava a través d'una bandada d'hipopòtams quan, de sobte, l'expressió *reverència per la vida* va aparèixer a la seva ment. Durant la resta de la seva vida aquest premi Nobel de la pau va considerar que la reverència per la vida és el que més necessita el món contemporani.

Ara, al segle XXI, mentre comencem a topar de cap contra els límits al creixement que havíem volgut ignorar, esdevé cada cop més necessari transformar la nostra percepció de nosaltres mateixos i del món que ens sosté. Un pas en aquesta direcció és redescobrir l'experiència primordial que va expressar a la darrera pàgina del seu darrer llibre el poeta anglès D.H. Lawrence:

“Sóc part del sol, com els meus ulls són part de mi. Els meus peus saben perfectament que sóc part de la terra, i la meva sang és part del mar. No hi ha cap part de mi que existeixi pel seu compte, tret potser de la meva ment, però en realitat la ment no és més que una llússor del sol sobre la superfície de les aigües”.

Darrerament la filosofia i el pensament s'han vist arrossegats, com les ciències, per l'especialització i la fragmentació del coneixement. Avui els arbres no ens deixen veure el bosc, ens perdem en els detalls i les abstraccions. El món de l'ecologia, però, és el món de les interrelacions entre tot el que viu i envolta la vida —és el món de la interdependència. Per això, seria poc adient que la filosofia ecologista fos una especialitat més. El que ens demana és la tasca de contemplar el món en el seu conjunt i en els seus detalls, amb la capacitat de veure més enllà, vers un món més just i més ple de sentit. Podríem anomenar aquesta tasca (reciclant un concepte ja emprat per filòsofs com Heidegger i Nishitani) “pensar planetàriament”. És a dir, pensar amb la Terra, amb els pobles i les formes de vida de la Terra, des de la Terra (el planeta) i des de la terra (la contrada on tenim les arrels). I tot plegat, tocant de peus a terra. Naturalment. ●

El pensament **ecològic**, **l'humanisme** del nostre temps

per Jordi Bigues

Nou principis quotidians

Principis ètics? Els valors que configuren una ètica ambiental o ecològica emergent enfonsen les seves arrels en la voluntat de fonamentar la nostra existència com a persones lliures en una Terra habitable. Aquests valors obren la porta a una nova cultura.

1. El principi ètic compartit per totes les creences és tractar els altres com a un li agradaria que el tractessin. És a dir, no tracteu els altres com no us agrada que us tractin. En conseqüència, tracteu les coses dels altres com si fossin pròpies i actueu d'acord amb aquest principi.
2. “Ningú no comet un error més gran que aquell qui no fa res perquè només podia fer poc”. Aquesta sentència s'ha convertit en una expressió contra el conformisme i la resignació. La va formular Edmund Burke (1729-1797), assagista i exemple del conservadorisme en política.
3. És a dir: primer penseu i després actueu, per responsabilitat. Assumir la responsabilitat dels nostres actes implica pensar en els seus efectes abans de decidir-los o realitzar-los. L'argumentació és essencial, però el bon fonament, per si sol, no basta. Ha de passar per l'exemple pràctic de l'acció constant.
4. Som responsables quan actuem com a ciutadans lliures. Tenim responsabilitat perquè som éssers humans actuant, racionals i històrics.
5. El pensament ecològic ha incorporat les futures generacions en el debat sobre la conducta de la nostra espècie. El seu dret a ser “persones lliures en una Terra habitable” es correspon amb el repte del nostre temps: la sostenibilitat ecològica basada en l'ús intel·ligent dels recursos i la biofília, la veneració o estimació per la vida.

Jordi Bigues (Barcelona, 1954) és periodista, activista i ecologista. Autor, traductor o adaptador d'una quinzena de llibres, ha participat en la fundació d'organitzacions ecologistes com Greenpeace o Acció Ecologista Agró. Amb l'acció directa no violenta i l'ocupació ha aconseguit la protecció de l'illa de sa Dragonera, dels illots dels Columbrets i de l'arxipèlag de Cabrera, la prohibició dels parallamps radioactius, l'obertura de cementiris radioactius, centrals nuclears... Promotor de la nova cultura del territori, l'aigua, l'energia, l'alimentació, l'educació i la infància. Ha tingut una columna setmanal de **Vida ètica** al diari **ADN**. Ha dirigit i ha assessorat revistes com **Integral**, **La casa verda**, **Ecologia política**, **Medi ambient**, **Tecnologia i cultura** i **El temps ambiental**.

6. Aquest vitalisme conscient accepta ser feliçment contradictori. Rebutja que la responsabilitat caigui presonera de la culpabilitat, una espècie de castració moral: la por d'un càstig no terrenal, la incapacitat de sobreviure amb el propi judici, el principi actiu de la resignació.
7. L'ecoisme o egoisme solidari planteja una pregunta als nostres actes quotidians: "Som part del problema o part de la solució?". Això comporta una defensa de la frugalitat com a estil de vida: "Viure amb senzillesa perquè altres, senzillament, puguin viure".
8. El mateix vitalisme conscient fa seu el refrany popular: "Tot, menys atabalar-se". Una espècie de *slow life*, una defensa de la vida intensa però sense presses. Conèixer, gaudir, defensar l'entorn. Ser capaços de practicar el "No, gràcies!" amb amabilitat i fermesa, per convicció però dubtant de tenir tota la raó.
9. Es tracta, potser, de mantenir vives les tres P: proposeu, protesteu, practiqueu. O utilitzeu el CRC: calculeu, reduïu i compenseu. O feu vostres les tres R: reduïu, reutilitzeu i recicleu. Menys és més. ●

Som un sol ésser!

per Jordi Orús Salvador

La dificultat en la interacció social és alhora l'oportunitat evolutiva i el procés selectiu per a la millora de l'experiència vital. L'entitat que considerem com cadascuna de les nostres individualitats és en realitat una expressió i mirada única de la consciència còsmica de la qual formem part. Un cor o un fetge no es poden considerar independents perquè les seves funcions, encara que són imprescindibles per a l'activitat del cos humà sencer, alhora depenen, per a la seva activitat i bona salut, de la resta de les funcions corporals en una sinergia completa i indissoluble. L'ésser humà està vinculat amb tot el proïsme i amb tots els altres éssers en un organisme infinit.

Allò que som?

La poca consciència i sensibilitat que l'entitat humana en la seva evolució encara fa palesa genera el constant embolic de qüestions en contradicció i, fins i tot, en litigi entre els humans. També entre l'home i les forces naturals i subtils que constitueixen la vida en aquest món. La mancança evolutiva es fa evident en la lluita aferrissada per l'hegemonia (vital, econòmica, cultural, sexista, tecnològica, política, capriciosa...). Això significa que la intel·ligència encara està al servei de l'egoisme o que no està prou desenvolupada per implicar-se en els afers de vertadera i transcendent importància.

Això no és necessàriament negatiu i rebutjable, sinó que són les conseqüències naturals del procés del despertar espiritual de l'experiència humana en l'afer terrestre. És l'humà, causa, principi i fi d'aquesta experiència en què invertim les nostres vides, les nostres esperances i els nostres neguits per arribar a esdevenir finalment l'ésser que realment som.

La necessitat de definir i apropar-nos a la pròpia identitat fa comprensible la dita "*tot el que és, és necessari*"; se'n desprèn que els aldarulls provocats per la immaduresa són inevitables, perquè la cura de la immaduresa és la pròpia maduresa, i ningú no pot ser madur sense veritablement ser-ho. Cal adquirir, sí o sí, aquell estat que endevinem sempre més amunt nostre i inabastable i que s'esmuny de les nostres pretensions matusseres.

Jordi Orús (Barcelona, 1950) és dissenyador industrial, interiorista, il·lustrador, escriptor i conferenciant. És mestre de ioga i màster en Psicologia iògica per la International Fellowship Movement de Monguir, a l'Índia, i facilitador de teràpies i tècniques de desenvolupament personal. El 1985, va fundar l'associació Athanor i el 1997, les revistes **Athanor** i **Dia de la terra**. És també cofundador i vocal de la Fira per la Terra i cofundador de l'organització rural per al desenvolupament d'una nova consciència Arcadia. És president de la Corporació Sinapsis, una entitat que aglutina empreses i associacions per afavorir el canvi social basat en l'ètica i la responsabilitat.

www.sinapsis.cat

El jo intern

La dificultat inicial esdevé per la necessitat d'entendre com funciona aquest androide híbrid psíquicocarnal que utilitzem com a vehicle i embolcall per poder transmetre de dins a fora, i de fora a dins, totes les informacions que copsem en el nostre peregrinar d'aprenentatge. Qui és el pilot que condueix les seves funcions? Sovint creiem que aquest vehicle s'autogoverna i que ell som nosaltres. La manca d'interiorització i de reflexió ens fa confondre el mitjà pel fi; l'androide ens és tan proper i tan familiar que no distingim on acaba ell i on comencem nosaltres. En tot cas, aquesta qüestió és prioritària per trobar el veritable sentit de la nostra vida; aquell qui no cerca aquesta resposta rau presoner de les seves pròpies limitacions autoimposades.

La facilitat o dificultat de la comprensió l'obtenim per la pràctica en observar el resultat d'encert o error en les nostres decisions i experiències quotidianes; i la fatiga que ens produeix aquest cicle repetitiu infinit ens duu fàcilment a la renúncia de l'esforç constant. Això és l'envelliment i la mort. En gran mesura contribuïm a la durada i a la intensitat d'aquesta experiència que anomenem vida per la manca o estímulo de l'interès vital més enllà de les dificultats per viure. Ni l'èxit ni el fracàs no són factors determinants per a la vitalitat.

La comprensió que tenim sobre aquest vehicle hominoide que usem és insuficient. No hem entès que la seva capacitat i la seva reconstrucció és inaturoable i constant i que per la nostra desconfiança i ignorància reduïm la seva transformació i transmutació infinita a una versió amb data de caducitat. Així, considerem com a vàlida, permanent i definitiva una versió del maquinari i del programari que estem utilitzant a hores d'ara. El potencial infinit de mutació només l'acceptem amb el temps que és necessari a la nostra lògica temporal per tal que li sembli prudent i assimilable, i encara que l'evolució empeny el nostre seny sols creiem el que ja ha succeït i no el que ha de venir, i tot per una desconfiança vers el que és nou i desconegut.

Tenim après, de manera acomodaticia, que l'esforç ha d'acabar i que en un moment o altre hem de recollir els fruits que tant hem cobejat per fruir-los relaxadament. Aquest cicle, i també els majors que donen sentit a les cultures i als processos globals, estan subjectes a les limitacions autoimposades i la seva aparent i sòlida consistència és per causa de la munió de persones que ho creuen, i ho creuen perquè estan encara en processos de formació egoica personal en què els cal tenir un model estable i coherent amb què poder comparar-se. La constatació en el reflex extern de nosaltres mateixos és el que ens dóna la certesa de les nostres conviccions, decisions i activitats en comprovar que d'altres comparteixen les mateixes definicions i comprensions, que aleshores acceptem com a bones.

El jo extern

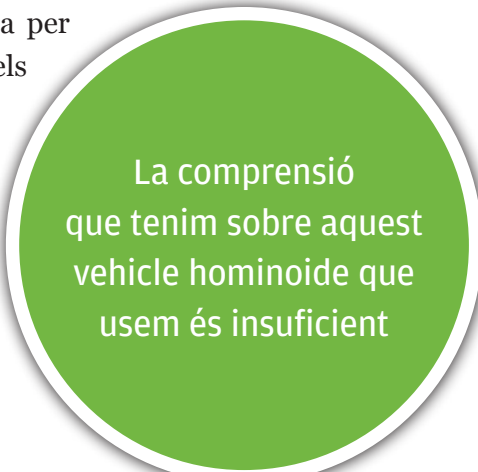
Ningú no pot fugir de la presó si no sap que està pres; la constatació de la veritable relació amb allò extern és el resultat de la indagació sobre el jo i les seves circumstàncies. Després de sentir i constatar l'entitat del que anomenem jo, cal saber com interactuar amb tot el que l'envolta i descobrir les causes i els efectes de la seva activitat.

Descobrir el límit autoimposat de la realitat aparent que ens envolta és essencial. Què és el que no sabem de tot plegat? Si en coneixem una part... és aquesta la totalitat que ens cal aprendre? Si donem per fet i per vàlid el que hem après i el que d'altres ens han explicat de la "realitat" aleshores limitem les possibilitats de l'aprenentatge, perquè aprenem solament quan restem amatents i esperonats pel misteri, la curiositat i la recerca. Els sentits, acostumats a les imatges i els estímuls coneguts, rebutgen avorrits el misteri que hi ha sota el que és aparent; una infinitud de possibilitats que cal descobrir amb coratge i passió.

Les capes de la realitat constitueixen la multidimensionalitat i la nostra sensibilitat és l'eina per aprofundir-hi. Podem penetrar fins on podem copsar i la resta quedarà oculta a les nostres percepcions i a nosaltres mateixos, encara que la seva realitat sigui un fet. D'aquí que creem tan sols el que creiem, i és per això també que la realitat és subjectiva i que cadascú la veu i la viu amb el seu propi filtre i color.

El desenvolupament de la sensibilitat és la capacitació necessària per aprofundir en el misteri d'allò desconegut de la vida i descobrir els tresors que la mirada inveterada no sap trobar. L'afebliment de l'ego i de la seva tirànica submissió és el que ens cal abans no siguem aptes per a la candidatura a la saviesa i a la responsabilitat col·lectiva.

Finalment, la transcendència és el procés on perdrem les espulles de la nimfa crisàlide humana que som abans de la realització i metamorfosi plena a què estem determinats.

La comprensió
que tenim sobre aquest
vehicle hominoide que
usem és insuficient

El nosaltres intern

Cada altre és un "nos-altres" en qui es consideren més alternatives que aquelles que cadascú considera per a si mateix. L'avantatge del "nosaltres" és que podem utilitzar el punt de vista i l'experiència de tots si les fem nostres. El desavantatge és que per assumir la totalitat com a nostra ens hem de desidentificar necessàriament d'allò que com a "jo" selecciona i jutja l'experiència. Cal substituir el jo pel JO, el jo personal pel JO universal. El bé comú és superior i inclou el bé personal, perquè treballa sota la premissa del "màxim bé per al màxim de participants".

Aquest principi és el que guareix la consciència i la vida i en garanteix la continuïtat. També és el que és capaç de sacrificar part del cos malalt de la civilització i acceptar un mal menor per mor d'un bé major. La mort i la substitució és el deure sagrat per a la continuïtat, perquè tota identitat té un objectiu i un fi, i si no som capaços d'autotransmutar-nos necessàriament hem de finir.

La lluita de les personalitats és un consens vital obligat; aquells que no troben la manera d'ajustar-se i afavorir el suport mutu són polits i escapçats en la fricció dolorosa de les relacions i en l'activitat de la vida. Així doncs, haurérem de fer per trobar la manera de consensuar el nostre sentit i descobriment personal i únic amb la resta del col·lectiu, perquè el sentit col·lectiu és el que prioritàriament cal preservar.

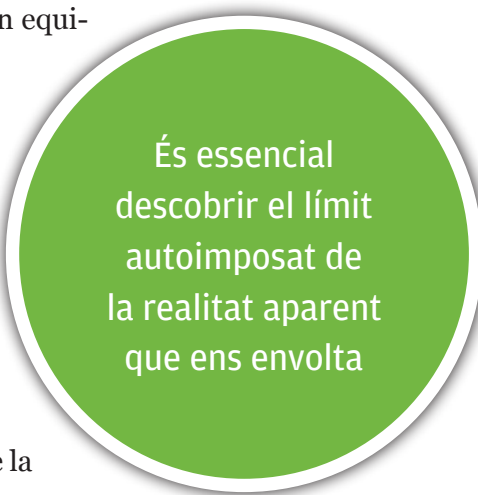
El nosaltres extern

Aquesta sopa plena d'ingredients que constitueix l'existència és el cresol necessari per crear la vida i tant els ingredients dolços com els àcids, amargs i salats contribueixen a donar consistència, olor i sabor al que s'hi està coent. Res no és exclòs perquè tot és transmutat en una entitat nova per mitjà de reunir les màximes i més profitoses capacitats i substàncies elaborades en el procés.

Tot aquest tarannà, i fins que no estiguem en comunió amb el Tot, genera les dificultats socials i mediambientals en què estem implicats, de manera que realment l'única sortida és cap endavant, i es tractarà de superar les diferències i contradiccions que ens allunyen els uns dels altres. La teranyina d'implícacions s'ha de transformar en una xarxa coherent de què tots formarem part en amorós compromís.

El fora és igual que el dins, de tal manera que no en podem fugir, perquè la nostra entitat individualista serà reflectida de manera visible i evident en tot el que toquem i fem. Ningú no podrà trobar descans en un món en què no s'hagin establert l'ordre, el bé i la bellesa de manera perdurable i en equilibri per a tots els participants.

La comunió planetària ens durà com a conseqüència natural a la consciència i ànima planetària. Fins ara, i durant milers d'anys, la consciència planetària ha estat com un àngel de la guarda del planeta per evitar que la ignorància dels homes la malmetés i n'impedís l'evolució i així ho farà mentre una massa crítica suficient d'entitats individuals no es despullin del seu egoisme i estableixin una voluntat conscient i proactiva de dirigir responsablement el futur col·lectiu. És l'inconscient col·lectiu planetari el que actua immanifestadament dirigint el ritme i la fluctuació equilibrada mentre la

És essencial
descobrir el límit
autoimposat de
la realitat aparent
que ens envolta

voluntat general no és prou madura per liderar l'avenç cap a una civilització del bé.

No és tan sols un projecte per al benestar de l'home aquest en què estem compromesos, sinó també per a tots els altres éssers de l'existència amb els quals compartim el que som i el que volem ser. Cada entitat contribueix a l'evolució col·lectiva i ho fa en la mesura en què l'humà la reconeix i la respecta com a part de si mateix. Cada animal, planta, mineral, fenomen, energia, món subtil, pensament, sentiment... som la mateixa essència, carn, substància i esperit de l'Únic Ésser.

Tot plegat ens precipitarà a una aventura còsmica, perquè l'home redimit de si mateix podrà expandir la seva benèvola voluntat àrduament adquirida a tots els confins planetaris.

Un infinit inabastable

L'ésser humà pateix les conseqüències de la seva ineptitud i ignorància no pels seus errors evidents sinó per no comprendre que cada un de nosaltres formem en realitat un sol ésser i que tot el que no honra i afirma aquest fet està destinat al fracàs. Totes les diferències separadores, ambicions egoistes, desitjos il·legítims i intencions incoherents... són conseqüència de la immaduresa d'una consciència que està en procés de créixer i en manifest desenvolupament.

Per afavorir aquest desenvolupament és imprescindible comprendre l'objectiu i el procés per arribar-hi, talment com fem amb objectius més propers i quotidians de la nostra vida. ●

El ressorgiment de la vida comunitària

per José Luis Escorihuela, *Ulises*

La societat actual s'enfronta a reptes per als quals no hi ha una resposta adequada des de les velles formes de pensament i acció. El creixement econòmic sense límits, exercit com un dret més de l'individu en l'ús de les seves llibertats, és qüestionat tant des del punt de vista ecològic com des del social. Des de l'ecologisme se'ns adverteix del perill que comporta alterar els ecosistemes naturals en el grau en què es fa actualment, tant pel que fa a l'extracció ininterrompuda de matèries primeres, com pel que fa a l'emissió incontrolada de residus, o a la reducció dels espais naturals i la pèrdua de biodiversitat. Des de l'activisme social s'insisteix que el creixement econòmic sense més ni més no serveix per reduir les desigualtats entre països ni dins d'un mateix país, ni ajuda a promoure la democràcia i la justícia social. De fet, en els últims anys aquestes desigualtats no han fet sinó augmentar. Mentre que una petita part de la població s'ha enriquit fins a extrems mai vistos, una gran majoria global viu cada vegada més enfonsada en la pobresa.

En un àmbit més proper, individualisme i capitalisme, les dues grans idees que governen actualment el pensament global, es tradueixen en hàbits i pràctiques que regulen inconscientment la nostra manera de viure. Com que no poden continuar acomplint la funció de satisfer les nostres necessitats bàsiques, són la base d'un malestar cada vegada més perceptible en àmplies capes de la població. Hem passat d'una manera de viure en què la família extensa i la comunitat local eren sistemes de suport i de realització personal, encara visible a Occident tot just fa cinquanta anys, a una manera de viure individualista i majoritàriament urbana, cada vegada més exigent pel que fa a la capacitat i les habilitats necessàries per a la gestió quotidiana, sense escrúpols de deixar de costat els qui no poden, o no volen, assumir aquest grau d'exigència. L'exclusió social, clarament visible als centres urbans de tots els països, i basada en diferències de raça, educació, classe social, etc., s'ha vist reforçada recentment per una exclusió econòmica que arrossega un important nombre de persones pertanyents a la majoria social i que, per raons que no acaben d'entendre, han vist com perdien la feina i amb ella l'opció de continuar "inclosos" en el sistema.

José Luis Escorihuela (Saragossa, 1962), més conegut com a Ulises, és llicenciat en Matemàtiques per la Universitat de Saragossa i en Filosofia per la Sorbonne de París, així com postgrau en Resolució de conflictes per la UOC. És fundador de l'Associació Selba Vida Sostenible i membre de les xarxes Ibèrica i Europea d'Ecoviles, RIE i GEN-Europe. Ha publicat **Camino se hace al andar. Del individuo moderno a la sociedad sostenible**. És coordinador del nou postgrau Disseny per a la sostenibilitat que ofereixen l'Escola de Cooperació de la UOC i Gaia Education. ulises@selba.org

A dalt, imatges de la reunió de la Xarxa Europea d'Ecoviles celebrada a l'ecovila finesa de Keuruu.

A sota, una festa a l'ecovila alemanya de Sieben Linden, on les cases es construeixen amb bales de palla.

A les dificultats econòmiques que experimenten més capes de la població, visibles en la precarietat d'ocupació, la inestabilitat laboral, la pèrdua de poder adquisitiu, etc., cal afegir les dificultats burocràtiques en els tràmits administratius necessaris per accedir a beneficis socials com l'educació o la salut; dificultats per a la criança i l'educació dels fills en una societat que tendeix a la família monoparental; dificultats per satisfer necessitats afectives bàsiques, com amistat, amor o realització personal, en un món en què la violència i la por no fan sinó augmentar la desconfiança entre les persones i produir més aïllament, etc. Totes aquestes dificultats contribueixen a generar situacions cada vegada més difícils de resoldre individualment, cosa que no fa sinó augmentar la dependència dels serveis socials de l'Estat —o fins i tot de les màfies a països amb estats fallits—, quan no porten directament a l'abandonament i l'autoexclusió, o a l'augment de la tensió i la violència social, momentània o organitzada, contra estructures i poders socials i econòmics als quals s'atribueix la responsabilitat del nostre fracàs.

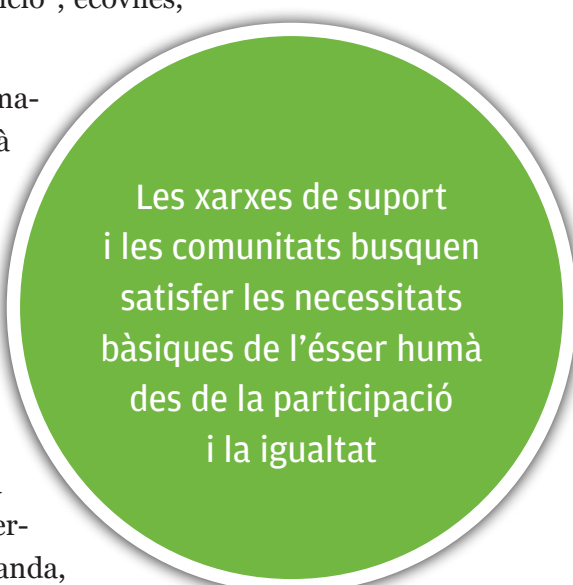
Xarxes de suport i comunitats de vida

Davant d'aquesta situació, per a la qual governs i institucions socials i econòmiques no sembla que siguin capaços de trobar una resposta adequada,

cada vegada més persones busquen i proposen iniciatives noves que els permetin satisfer les seves necessitats d'una manera realment efectiva, no tan dependent d'estructures ineficaces i jeràrquiques, i més basada en la idea de col·laboració des de la igualtat. En aquest sentit, l'explosió de xarxes socials de tota mena que hem vist els últims anys —cooperatives de productors i consumidors de productes ecològics, mercats ambulants d'intercanvi, grups de criança, escoles alternatives, cooperatives integrals, grups de producció i difusió d'informació alternativa, centres socials, etc.— seria una resposta a les dificultats comentades anteriorment, resposta que recull la idea de participació, horitzontalitat i igualtat que moltes persones reivindiquen per a la seva vida. I podríem dir això mateix d'altres propostes que apunten al ressorgiment de la vida comunitària en forma de “pobles en transició”, ecoviles, pobles ocupats, cases compartides, etc.

Xarxes de suport i comunitats apunten fonamentalment al mateix: la satisfacció de necessitats bàsiques per a l'ésser humà (aliments, empara, energia..., però també pertinença, amor o propòsit) des d'estructures organitzatives i espais de trobada basats en la participació no excloent, la igualtat, el respecte per la diferència, la col·laboració, la confiança, etc. Xarxes i comunitats comparteixen, a més, una preocupació clara per l'impacte de les nostres accions en l'entorn natural, assumint en general els principis i pràctiques que es proposen des del moviment ecologista en relació amb la utilització dels recursos materials, la cura de l'aigua, l'ús d'energies renovables, el manteniment de sòls nets, etc. D'altra banda, xarxes i comunitats no són propostes excloents entre elles. Moltes persones aposten per la vida comunitària, alhora que mantenen la pertinença a diverses xarxes de suport, la qual cosa els permet satisfer determinades necessitats que no són recollides per la comunitat, especialment si es tracta d'una comunitat petita. Si la comunitat intencional i local és el lloc on vivim i compartim una gran part del nostre temps amb altres persones, la comunitat bioregional —un espai d'identitat geogràfica i cultural— és el marc en què sorgeixen i es nodreixen les xarxes socials.

L'aposta per la comunitat probablement és més arriscada que la participació en una xarxa, perquè implica un compromís més fort a l'hora de compartir, per al qual no tothom està preparat. Mentre que en una xarxa comparteixes amb altres membres els assumptes que t'interessen, en una comunitat comparteixes una bona part de la teva vida amb altres persones. El repte és molt gran, especialment quan arrosseguem tants patrons individualistes en l'actuació quotidiana, dels quals ni tan sols som conscients, però que dificulten enormement la convivència. Amb tot, la idea de comunitat va guanyant adeptes i, al costat de les comunitats intencionals, cada vegada més perso-

Les xarxes de suport
i les comunitats busquen
satisfer les necessitats
bàsiques de l'ésser humà
des de la participació
i la igualtat

nes, veïns i veïnes de petites comunitats locals (llogarrets, pobles, barris...), mostren interès per recuperar d'alguna manera aquest espai de trobada, participació i celebració col·lectiva que defineix la comunitat i que ha estat visible en la majoria de les comunitats locals del passat.

Ecoviles i pobles en transició

De totes les experiències que hi ha hagut de recuperació de la vida comunitària, potser les ecoviles i els pobles en transició són les propostes més completes i amb un propòsit més transformador. El moviment d'ecoviles va començar a les darreries dels noranta, quan un grup de persones residents en diferents comunitats de tot el món es van reunir a l'ecovila Findhorn (Escòcia) per articular les bases del que després s'anomenaria Xarxa Global d'Ecoviles (*GEN: Global Ecovillage Network*). La majoria de les comunitats fundadores de la GEN havien nascut als anys seixanta, en un altre gran moment de ressorgiment comunitari, motivades per l'ideal d'una vida pacífica en contacte estret amb la naturalesa. Algunes d'aquelles primeres comunitats es van inspirar en els principis de la nova era, que proposava un enfocament no religiós de l'espiritualitat i el retorn a les tradicions indígenes. Altres es van definir més per l'activisme social i polític. Les preocupacions ecològiques arribarien més tard, als anys vuitanta, i donarien lloc a un tercer tipus de comunitat, la principal preocupació de la qual era reduir l'impacte humà en l'entorn natural.

Dues imatges de l'ecovila portuguesa de Tamera.

A dalt, paisatge aquàtic desenvolupat pel permacultor alemany Sepp Holzer.

A sota, projecte per produir energia solar per a les necessitats comunitàries.

Totes aquestes idees eren a l'ambient quan es va crear la GEN. O sigui que no és estrany que en aquella trobada sorgís una proposta de vida comunitària, l'ecovila, que es defineix precisament com un assentament humà, una comunitat de vida, que aspira a ser sostenible en relació amb quatre dimensions bàsiques de l'ésser humà: la dimensió social i política, en què inclusió, diversitat i cultura de pau són idees clau; la dimensió econòmica, que recull idees com aliment just, empresa social, finançament solidari, etc.; la dimensió ecològica, amb una aproximació sistèmica de l'ecologia basada en la permacultura i els cicles naturals, i la dimensió simbòlica o espiritual, que ens parla d'unitat, intenció comuna i propòsit compartit entre els éssers humans i l'Univers en conjunt, de manera que es dona suport a la proposta d'un nou paradigma cultural en què ciència (occidental) i espiritualitat (oriental) es donen la mà.

Al seu torn, el moviment de pobles i ciutats en transició neix el 2005 amb l'objectiu de donar eines a les comunitats locals per poder afrontar dos grans reptes globals que s'acosten: el canvi climàtic i l'esgotament del petroli. La proposta d'aquest moviment no solament consisteix a convidar la població local a reduir substancialment les emissions de carboni i fer servir energies renovables, sinó que se la commina a replantejar-se la manera de viure actual i introduir pràctiques més sostenibles. Això implica, entre altres coses, reforçar els llaços comunitaris i augmentar la resiliència, és a dir, la capacitat de respondre d'una manera autònoma, autosuficient i efectiva als canvis globals. Actualment el moviment de transició s'ha estès per tot el món. A l'Estat espanyol, molts pobles, ciutats i barris han començat a crear grups de treball sobre aquest tema i a organitzar les primeres activitats.

Perspectives de futur

Tant el moviment d'ecoviles com el de pobles en transició sorgeixen com una proposta global de transformació dels assentaments humans basada en la recuperació de la comunitat i la reconexió amb la natura. En el cas del moviment d'ecoviles, aquesta proposta s'ha presentat els últims anys a tots els fòrums internacionals sobre sostenibilitat i hàbitat, i el seu desenvolupament ha tingut una sort diversa. I és que encara que l'ideal ecovilatà és atractiu per a molta gent, les dificultats per crear ecoviles als països desenvolupats són enormes.

El nombre d'ecoviles a Europa es manté estable des de fa deu anys sense que hi hagi aparences de creixement ràpid. Països com Alemanya, Dinamarca, el Regne Unit o Itàlia en tenen els millors exemples. Els últims anys, els països de l'Est s'han incorporat amb força al moviment i s'han creat diverses

El moviment
d'ecoviles i el de pobles
en transició
són una proposta
global de transformació
dels assentaments
humans

ecoviles a països com Eslovàquia, Estònia, Croàcia, Rússia, etc. A l'Estat espanyol, després de més de tretze anys d'existència de la Red Ibérica de Ecoaldeas, RIE, continuem sense tenir-ne bons exemples. Llevat de comunitats veteranes com Lakabe (Navarra), amb prou feines s'han creat noves ecoviles, encara que cada vegada hi ha més grups que hi estan interessats i les perspectives que sorgeixin nous projectes són força falagueres.

És molt diferent la situació als països no desenvolupats, on el moviment d'ecoviles en alguns casos té el suport de governs o organitzacions privades. Al Senegal, per exemple, el govern ha creat un ministeri d'ecoviles a fi de donar suport a milers de llogarrets rurals senegalesos, que veien com perdien població i capacitat de satisfer les necessitats bàsiques dels seus habitants. A Sri Lanka, al seu torn, l'organització sense ànim de lucre Savordaya té quinze mil llogarrets organitzats en una xarxa de suport i desenvolupament sostenible. En aquests casos, i en general a tots els països en desenvolupament, no es tracta tant de crear comunitats noves com de mantenir i enfortir les comunitats existents, introduint noves pràctiques i tecnologies adequades respectuoses amb la natura, alhora que construïdes sobre pràctiques i sabers existents.

Després de més de quinze anys d'experiència ecovilatana, la Xarxa Global d'Ecoviles actualment està en una fase de reflexió i reestructuració estratègica. Seguint d'alguna manera el model dels països del sud, la proposta per als països desenvolupats ja no consisteix a animar la gent a crear noves ecoviles, sinó a utilitzar les ecoviles existents com a laboratoris d'experimentació en els quals es puguin desenvolupar i provar noves tecnologies socials, econòmiques i ecològiques, que després es puguin reproduir en comunitats locals (pobles, barris...) i organitzacions humanes (associacions culturals, empreses, institucions públiques...), alhora que es convida la gent a formar-se en aquest coneixement i se la capacita per poder intervenir en els àmbits en què les persones esmentades viuen o treballen.

En aquest sentit, un grup d'educadors amb molts anys de vida i experiència a diferents ecoviles de tot el món, van crear el 2004 Gaia Education, una organització que promou una aproximació holística a l'educació per a la sostenibilitat. El seu programa educatiu, anomenat EDE (educació per al disseny d'ecoviles), ha estat elegit com una contribució oficial a la Dècada per a l'Educació en Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides. Una versió d'aquest programa és la base del curs de Disseny per a la sostenibilitat que ofereix l'Escola de Cooperació de la UOC. ●

+ info

Xarxa Europea d'Ecoviles,
GEN-Europe:
<http://www.gen-europe.org>

Gaia Education:
<http://www.gaiaeducation.net>

Red Ibérica de Ecoaldeas, RIE:
<http://www.ecoaldeas.org>

Movimiento de transición-Habla
hispana:
<http://movimientotransicion.pbworks.com>

Selba Vida Sostenible (ecoviles):
<http://www.selba.org>

Ecohabitar. **Revista de
Bioconstrucción, Permacultura
y Vida Sostenible:**
<http://www.ecohabitar.org>

Jackson, R. (ed.). The Earth
is Our Habitat. Gaia Trust.
[http://www.selba.org/
SelbaPublicaciones.htm](http://www.selba.org/SelbaPublicaciones.htm)

Langford, Andy. Desarrollo de
comunidades sostenibles. Manual
para trabajadores de campo.
[http://www.selba.org/
SelbaPublicaciones.htm](http://www.selba.org/SelbaPublicaciones.htm)

Com aprenem a...

per Heloise Buckland

La necessitat urgent de canviar el model de societat on vivim, en l'àmbit social, ambiental, econòmic, i en els valors que prediquem, és una idea cada cop més generalitzada, estesa i acceptada per tothom... La pregunta clau és: **com ho fem?** Per aprendre a transitar cap a un món millor, a viure d'una altra manera, primer cal explorar com aprenem a...

...alimentar-nos

Les propostes educatives amb més èxit per fomentar la transició cap a models d'alimentació més saludables, ecològics i equitatius no solament disposen d'ingredients bàsics com la informació (quant augmentarà el nombre d'infants famolencs al món quan arribem als nou mil milions d'habitants? Quants aliments es desaprofiten cada dia?), sinó que també ens conviden a ser protagonistes d'allò que mengem... a cuinar el nostre propi plat. És a dir, la nena que enfonsa les mans a terra, a l'hort, el nen que tria productes locals per al seu menjador de l'escola, la universitària que treballa amb una cooperativa de dones agricultores i l'empresa que innova per un premi d'alimentació sostenible seran els qui millor ens preparin i motivin per consumir amb criteri en el futur.

Aprendre a fer les coses d'una altra manera requereix una mirada crítica i profunda cap al nostre propi comportament. L'educació per a la salut és un àmbit que ha sabut reconèixer com cap altre la importància de les emocions per aprendre. Cada cop hi ha més consciència de la relació integral entre el cos, la ment i les nostres emocions, i fins i tot en els entorns relacionats amb l'aprenentatge podem observar bones pràctiques en aquest sentit: des de la mediació de conflictes al pati fins a la intel·ligència emocional a (algunes) escoles de negocis.

Ja sabem que, com a futurs gestors del planeta, ho tindrem força difícil, així que, per què no ens preparem millor? Si reforcem la nostra intel·ligència emocional per fer front als conflictes, a més de gaudir d'una perspectiva global, entendrem millor de quina manera influeixen els ecosistemes fins i tot en la salut mateixa de les persones.

Heloise Buckland és editora de la revista **Educació i sostenibilitat**, que ofereix reflexions, idees, eines i recursos per a educadors, pares i professors motivats per la sostenibilitat. És també cofundadora de Barcelona, una empresa social dedicada a la comunicació i la transformació per a la sostenibilitat.

www.barcelona.com.

Stamped Mahal © Shreyans Bhansali

...consumir

Avui dia hi ha múltiples maneres de catalitzar un consum més conscient. D'una banda, es pot donar a conèixer l'empremta que deixen els productes que utilitzem. Posem el mòbil com a exemple: calen 3.000 litres d'aigua per fabricar cada xip i s'han d'extreure unes 950.000 tones de matèria primera per cada tona de platí. D'altra banda, es pot reflexionar sobre l'impacte social del nostre consum, com el finançament d'armes al Congo que suposa el mercat mundial del coltan (un altre element emprat en l'electrònica de consum), o el desplaçament de persones per construir les grans preses hidroelèctriques.

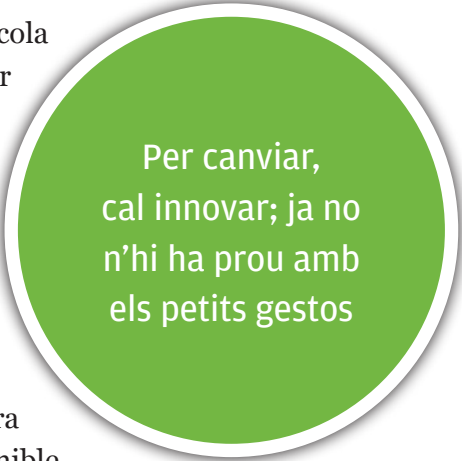
Però més enllà de la informació, resulta molt més poderós observar els nostres propis comportaments com a agents de canvi; promoure un sistema de reciclatge domèstic per després canviar de mòbil un o dos cops l'any... simplement no té cap mena de coherència. Si volem motivar un canvi en els altres, primer hem de tenir en compte la necessitat de *walk the talk*, predicar amb l'exemple. Un cop donat aquest primer pas, és important "vendre" les alternatives de consum més responsables i sostenibles per la seva qualitat, el seu sabor o la seva eficàcia, i no tan sols perquè són "èticament correctes". Els productes ecològics són saludables i saborosos, la videoconferència estalvia temps i diners i s'hi arriba més ràpid i per menys diners en bici...

...moure'ns

A l'Estat espanyol, un 20% dels joves entre 14 i 16 anys van a l'escola en cotxe, acompanyats per un adult, i la major part d'universitats continuen oferint aparcament gratuït. Si no hi ha un canvi de política des de les institucions, és clar que canviar els comportaments en mobilitat sempre

Promoure el
reciclatge domèstic
i després canviar
de mòbil cada any
no té cap
coherència

serà una carrera de nombrosos obstacles. Per altra banda, segons l'Escola de Consum de Catalunya, la manera en què algú es desplaça pot ser tan personal com el sexe o el consum d'alcohol, així que, per motivar un canvi de comportament més, és imprescindible aplicar una aproximació psicològica al tema. Per què ha gaudit de tant èxit el sistema de Bicing a Barcelona, i altres semblants? Perquè ha tingut en compte les resistències personals a l'ús de la bicicleta, com el manteniment, el robatori o el canvi sobtat de plans. En matèria de mobilitat també és imprescindible ser coherents: qui arribi a la feina o a classe amb una bici plegable sota el braç i un somriure a la cara tindrà molta més credibilitat a l'hora de promoure la mobilitat sostenible que qui s'hi hagi desplaçat en cotxe i no pari de queixar-se dels embussos o de la dificultat per trobar aparcament.

Per canviar,
cal innovar; ja no
n'hi ha prou amb
els petits gestos

...finançar-nos

Hi ha un coneixement molt estès, i cada cop més, gràcies a les xarxes socials, dels defectes del sistema financer global, que té una manca de límits de creixement, manca de transparència en les inversions privades, poca eficiència, endeutament i corrupció en la gestió de fons públics, per no parlar d'una ambició desmesurada i sense cap mena de control. Tanmateix, les alternatives encara figuren poc en el pla d'ensenyament dels futurs economistes, directius i polítics. Ara és el moment de renovar aquests plans d'estudi i integrar-hi elements innovadors, com ara l'emprenedoria social, el consum col·laboratiu, la banca ètica o l'intercanvi, com a alternatives al sistema actual. Fixem-nos, per exemple, en l'expansió del *swapping* ('intercanvi') de tota mena, des de roba fins a habitatges; l'increïble creixement del mercat del *freeware* o programari gratuït, la reorientació de productes a serveis, el *car-sharing*, *couchsurfing*, i molts altres.

No es tracta només de renovar-ne el contingut curricular, sinó de repensar la manera en què es facilita l'aprenentatge: el MIT ha donat a conèixer una aposta atrevida i radical, en proporcionar accés lliure als seus cursos des de ja fa alguns anys. En aquest sentit, les aplicacions interactives i les xarxes socials són clau per la seva puixança i horitzontalitat, a més de per la capacitat de facilitar processos d'autoaprenentatge, aprofitant la passió, creativitat i autonomia que desperten. Per avançar en la transició cap a un món més sostenible, aquesta creativitat i aquest esperit d'emprenedoria són essencials, atès que, per canviar, cal innovar; ja no n'hi ha prou amb els "petits gestos."

Si volem aprendre a viure d'una altra manera, hem d'implicar-nos en les pràctiques que prediquem, connectar amb les emocions i fer vibrar el sentit de canvi, crear entorns d'aprenentatge autònoms en què la creativitat i la passió puguin fluir i, sobretot, gaudir del camí. ●

L'educació, un dret amb diferents camins

per Jordi Mateu Zorita

Aquest mes de febrer s'ha celebrat el 6è aniversari del naixement de la Xarxa d'Educació Lliure (Xell), que es va reunir per primer cop el febrer de 2005. Va ser una reunió a partir de la qual va sorgir la iniciativa d'organitzar unes jornades d'educació lliure que finalment es van celebrar al juliol d'aquell mateix any a Barcelona. A partir d'aquell moment i fins ara, la Xell ha esdevingut cada vegada més un espai de confluència per a moltes escoles, educadors i educadores i sobretot famílies que opten pels plantejaments d'aquesta manera d'entendre les relacions educatives.

És difícil definir en poques línies el que representa l'educació lliure. A més cada escola té uns components propis que la fan especial i diferent de les altres. Tanmateix, la majoria d'escoles se senten identificades amb paraules com *respecte, confiança, límits, disponibilitat dels adults, no judici, conseqüències lògiques i que ajuden l'infant* –en comptes de premis i càstigs extrínsecs–, *acompanyament emocional, vivència, processos de vida, amor...*

Les escoles d'educació lliure acostumen a ser espais poc massificats, amb una ràtio mitjana d'1 persona adulta per a cada 6 o 7 nens i nenes. Això no implica que una persona adulta estigui sempre amb un mateix grup de nens i nenes, ni que aquests estiguin sempre en companyia dels mateixos nens i nenes. Ben al contrari, l'agrupament dels infants es crea de manera espontània en funció dels propis interessos i afinitats.

Aprenentatge es considera tot allò que parteix d'un impuls propi, tota experiència que està motivada intrínscament, sense suggeriments subtils de les persones adultes, i que engloba totes les dimensions de la persona: psicomotrius, emocionals, socials i cognitives. En conseqüència, podríem dir que no hi ha cap currículum previ, o bé que el currículum d'aquestes escoles es va generant en l'acció.

No hi ha, doncs, uns continguts que cal donar obligatòriament en un moment determinat del procés educatiu, ni s'obliga tampoc que una majoria d'infants o persones adultes imposi la seva decisió a les minories o als individus. De

Jordi Mateu Zorita. Mestre de primària des de 1990, psicomotricista i graduat en psicolingüística, ha treballat en escoles de països diferents amb nens i nenes d'edats diverses. És membre del grup de coordinació de la Xell, una xarxa d'escoles d'educació activa i vivencial. Des de fa nou anys, es dedica també a la formació del professorat i a l'assessorament de centres. Ha impartit cursos i conferències i ha dut a terme recerques en l'àmbit de la neurociència i les ciències cognitives i la seva correlació amb l'aprenentatge i els entorns educatius. És pare d'un nen de nou anys.

www.educaciollliure.org
secretaria@educaciollliure.org

fet, totes les activitats proposades pels adults o per altres nens i nenes són, en principi, voluntàries, ja que no són més que propostes d'experiències, a partir de les quals cada nen i nena, des de la percepció del seu estat i de les seves necessitats actuals, ha de decidir si desitja o no acceptar-les.

A la pràctica diària el procés d'aprenentatge s'articula a través d'ambients i materials que estan disponibles per a l'exploració i la manipulació dels infants. Hi ha una varietat d'ambients, cada un amb les seves peculiaritats i límits. Tot això dins d'una atmosfera general relaxada, sense pressions externes, ni expectatives de produir o de tenir res; simplement viure i ser.

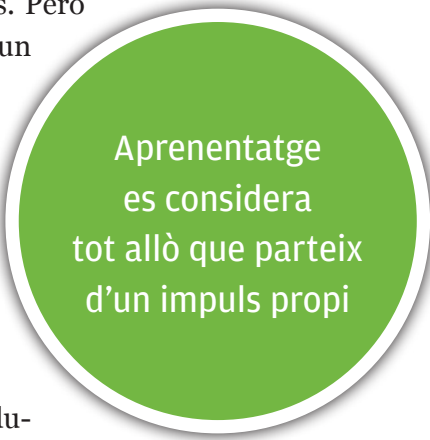
La família es considera el principal element en la criança i educació dels nens i les nenes. Molts dels projectes d'educació lliure són creats i coordinats des de les famílies; altres són responsabilitat de grups d'educadors i educadores, i també hi ha projectes amb responsabilitats compartides. Però en tots els casos, la inclusió i la participació de les famílies és un element fonamental.

En resum, l'educació lliure aposta per una relació educativa basada en l'acceptació i el respecte per la persona, que se sosté en la idea que la principal funció de l'educació no és preparar individus per incorporar-se al món laboral, sinó que representa un compromís per entendre i ajudar els infants a desenvolupar-se en totes les seves dimensions.

Des de la Xell pensem que el que necessita el nostre sistema educatiu no és més normatives sinó un canvi en la mirada cap a la infància. I aquest canvi de paradigma no tindrà lloc ni a través de noves lleis ni a través de més proves d'avaluació, perquè la sensibilitat s'edifica a través del viure i no a través de decrets.

Per això, a més d'organitzar activitats regulars per donar suport a les escoles lliures (comissions, formació, seminaris, etc.), la Xell també porta a terme presentacions i activitats de difusió sobre els principis i les pràctiques d'una educació respectuosa amb els processos de vida. D'aquesta manera ens volem afegir a un seguit d'escoles públiques que aposten també per aquesta mirada àmplia envers l'educació.

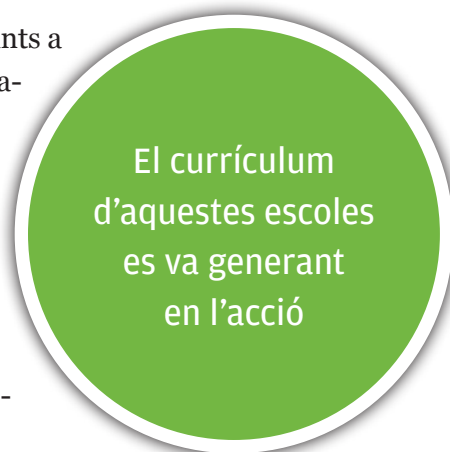
Creiem que l'administració faria bé a possibilitar que puguin existir escoles i experiències educatives que tinguin uns pressupòsits diferents sobre com acompanyar el creixement dels infants, escoles que puguin servir com a referents per a una necessària reinvençió de l'escola convencional. I per això, a partir de la publicació de l'esborrany de l'avantprojecte de la LEC, la Xell es va constituir en una associació (Associació per l'Acompanyament Respectuós a la Criança i l'Educació) amb la finalitat de demanar el reconeixement del dret real de les famílies a optar per aquesta opció educativa.

Aprenentatge
es considera
tot allò que parteix
d'un impuls propi

Escolarització i educació són dos conceptes diferents. El dret dels infants a rebre un acompanyament educatiu es pot materialitzar de diverses maneres, amb escolarització obligatòria o sense. El concepte d'escola és també una realitat diversa: una escola pot ser un espai amb presència de 30 mestres i 450 alumnes, i també es pot considerar "escola" un espai educatiu amb 25 alumnes i 8 adults acompanyants.

La satisfacció del dret a l'educació de la infància no hauria de restringir-se doncs a un únic model, sinó que hauríem d'aconseguir que diferents realitats, totes respectuoses amb els drets de la infància, puguin coexistir en una societat plural i diversa. ●

“L’ecologia política és l’única alternativa ideològica del **segle XXI**”

per Lali Sandiumenge

Juan López de Uralde (Sant Sebastià, 1963), Juantxo, va ser coordinador de les campanyes de residus tòxics de **Greenpeace Internacional** entre 1991 i 2001 i director executiu d'aquesta organització ecologista a Espanya entre 2001 i 2010. El desembre de 2009 es va infiltrar juntament amb altres activistes de Greenpeace al sopar de gala de la Cimera de Copenhaguen i va ser detingut durant 19 dies. És el principal impulsor del projecte Equo, que es proposa crear un moviment polític i social que tingui un referent electoral. Ha publicat el llibre **El planeta de los estúpidos. Propuestas para salir del estercolero**.

<http://proyectoequo.org>

El projecte Equo es va presentar en societat el setembre de 2010 i preveu convertir-se formalment en partit polític aquesta tardor. Liderat per l'ex-president de Greenpeace a Espanya Juan López Uralde, aquest moviment sociopolític per a l'ecologia i l'equitat social aspira a aconseguir un 10% dels vots en les generals de l'any vinent. En el seu manifest fundacional, **És el moment**, Equo considera que la solució a les cinc crisis que detecta en la societat mundial (econòmica, climàtica i energètica, ambiental, política i global) passa per canviar el model de desenvolupament i superar el capitalisme i el productivisme. Cal un altre tipus de societat, assegura López de Uralde. Equo té un lloc web i una plataforma a Facebook, que ja té més de 17.000 seguidors.

Com i quan es va forjar el projecte Equo?

El projecte arrenca en els moviments socials, quan ens vam adonar de la poca sensibilitat que tenen els partits polítics actuals per qüestions com el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, la manca de respecte als drets humans o la cursa armamentista. Són temes en què fa temps que treballem i pels quals vam veure que no hi ha sensibilitat. De manera que ens vam plantejar treballar per crear una formació política que tingués com a eix la sostenibilitat i l'equitat social.

Més enllà de la preocupació i la defensa del medi ambient, què engloba el pensament ecologista?

L'ecologia política avui dia és molt més que la preocupació pels espais i les espècies, és la preocupació pel model econòmic en què estem instal·lats i que es basa en el creixement continu i en una base física que és finita. El pensament ecològic mira de buscar alternatives que superin aquest model, que permetin recuperar l'equilibri entre l'activitat humana i l'entorn on aquesta activitat es desenvolupa. I avui dia afortunadament tenim propostes per a totes i cada una de les activitats en què estem immersos, des de la indústria, l'agricultura, els transports, l'urbanisme i les alternatives econòmiques, fins a les alternatives d'ordenació de la vida laboral. Avui l'ecologia política és l'alternativa global i segurament és l'única alternativa ideològica del segle XXI.

Per què?

Perquè la resta de les ideologies en què els partits polítics estan instal·lats van néixer al segle XIX. Hi ha hagut poques idees noves en els últims anys fora de l'ecologisme. Tret de l'ecologisme, no hi ha hagut gairebé res nou.

Això significa que els partits tradicionals, tant d'esquerra com de dreta, no poden incorporar aquesta lluita?

No és que no puguin, és clar que poden, i de fet ja ho haurien d'haver fet fa molt de temps, però no ho han fet. El fet és que cap de les grans formacions polítiques no ha assumit el pensament ecologista i això és el que ens ha portat a fer aquest pas.

El pensament ecologista és transversal i afecta tots els aspectes. Pot donar solució també als problemes de sanitat, d'educació o de drets humans?

Sens dubte. Nosaltres partim de conceptes que van més enllà del pensament basat en el creixement material. El que busquem és que la qualitat de vida i la preservació dels recursos en siguin l'element clau més que no pas el creixement continu. I això afecta totes les àrees. Parlar de pensament ecològic en la sanitat, per exemple, és parlar de prevenció, és insistir molt més en

les polítiques preventives que no pas en les guaridores. Nosaltres advoquem també per una acció pública forta, perquè entenem que és la manera d'impulsar aquesta mena de polítiques. Pensem que és l'Estat, que és el que finalment representa els ciutadans, qui ha de dirigir els processos, i no els mercats, com passa ara.

Una vegada va dir que, en l'acció, l'esquerra no es creu el pensament ecològic. Se'l creu en la teoria?

Nosaltres tenim coses a compartir amb l'esquerra, però, si hem nascut és precisament perquè més enllà de maquillatges verds i d'introduir-ho en el discurs, no hi ha una veritable orientació ecològica en l'esquerra. Nosaltres hem estat actius en diferents moviments socials i coneixem, per tant, l'acció del govern del partit socialista i les polítiques que han seguit altres partits. No parlem des de la teoria sinó des de l'experiència de molts anys d'activisme.

Els eixos d'Equo són la sostenibilitat ambiental i l'equitat social. L'equitat social deriva necessàriament de la sostenibilitat?

L'equitat social és una necessitat, i de fet vivim en un món on el 80% de la població té un accés molt limitat als recursos, mentre que el 20% restant consumim aquest 80% dels recursos. La degradació ambiental agreuja la falta d'equitat. En comptes d'avançar cap a un món més just, ho fem cap a un de més injust, i són els menys afavorits els que es veuen més greument afectats per les catàstrofes ambientals, com les inundacions derivades del canvi climàtic. Per tant, les polítiques d'equitat són possibles amb polítiques de sostenibilitat.

Quines són les seves polítiques prioritàries?

Creiem que dins dels tres eixos en què ens basem —l'equitat, la sostenibilitat i la defensa dels drets—, en aquest moment hem de treballar prioritàriament en aspectes com ara la política energètica. Cal plantejar una política energètica basada en la sortida dels combustibles fòssils i l'adopció de les energies renovables. L'energia és un debat clau aquest segle XXI. Un altre aspecte clau és que apostem per fer política d'una manera diferent. Aspirem a construir una formació més oberta, en què realment s'impulsin pràctiques democràtiques que s'han anat deixant de banda en la democràcia directa, com la celebració de referèndums, les llistes obertes, l'elecció democràtica de candidats; pràctiques que pensem que poden fer recuperar l'interès de la ciutadania per la política. Quant al tema econòmic, que és clau en aquests moments al nostre país, el que proposem són mesures que tendixin a impulsar els sectors verds de l'economia: potenciar el que es coneix com a economia verda, els sectors

“Aspirem a
construir una formació
més oberta, en què
s'impulsin pràctiques
que s'han anat deixant de
banda en la democràcia
directa”

que ara poden crear més ocupació, com les energies renovables, l'agricultura ecològica o el reciclatge. També proposem una nova organització de la vida laboral, basada en la redistribució de l'ocupació, és a dir, allò de treballar menys per treballar tots, perquè pensem que, si no, serà molt difícil combatre efectivament la desocupació.

Com es pot fer conviure ecologia i progrés? Quina mena de progrés ha de ser l'ecològic?

En realitat *progrés* és una paraula que està molt mal definida. Quan es parla de progrés s'associa a creixement. Cal canviar el concepte i entendre progrés en el sentit d'augmentar la qualitat de vida en relació amb l'entorn. És en aquest context que nosaltres entenem el progrés, no en el context actual en el qual s'associa automàticament a més carreteres, més cotxes i més consum.

Hem de ser més austers?

No es tracta de ser més austers, perquè això pot donar una visió una mica condicionada del que nosaltres projectem. Podem viure més bé consumint menys. L'austeritat té un cert to pejoratiu per a molta gent. Per exemple, si en una ciutat o en un barri la circulació dels cotxes es limita o fins i tot s'elimina, la qualitat de vida augmenta. Fer espais per al ciutadà o per a la bicicleta comporta millorar la qualitat de vida. Es tracta de viure més bé amb menys.

Pensa que estan donant resposta a una petició ciutadana estesa o la crearan, aquesta demanda?

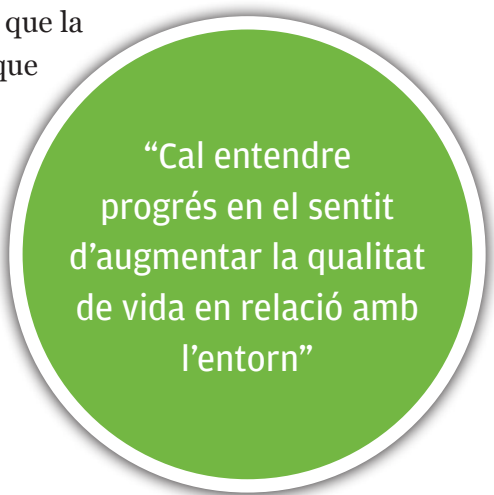
Jo crec que nosaltres som una conseqüència. Sorgim perquè hi ha un sector de la ciutadania que no se sent representat per les polítiques que es fan i que es preocupa d'una manera creixent pels temes que a nosaltres ens preocupen. Nosaltres sorgim d'això, no és que generem la demanda sinó que la demanda hi és. La prova és que és molt important l'allau de gent que ve a Equo.

Allau?

Si tenim en compte que encara fem els primers passos, des que vam posar en marxa la fundació i vam començar a treballar, hi ha hagut molta gent que s'ha interessat pel nostre projecte. A la pàgina de Facebook, per exemple, ja tenim més de 16.000 seguidors.

És optimista de cara a les eleccions de l'any que ve?

Hi ha un interès gran per Equo i això ens fa pensar que podem ser la sorpresa el 2012.

“Cal entendre progrés en el sentit d'augmentar la qualitat de vida en relació amb l'entorn”

Que es concretaria en quin percentatge de vots?

Una bona opció de resultat seria obtenir cinc diputats, els necessaris per tenir grup parlamentari propi.

Va deixar Greenpeace per crear el projecte Equo. Això vol dir que per incidir en les polítiques cal entrar a les institucions? L'acció de l'ONG o de la societat civil no és tan eficaç, potser?

No, en absolut. Significa que vaig culminar una feina a Greenpeace i que vaig entendre que era el moment de deixar l'organització perquè altres persones n'assumissin la direcció. En la meua reflexió de què havia de fer després, vaig entendre que a Espanya hi ha una trinxera, la de l'ecologia política, on cal treballar, i treballar molt. L'ecologia política pot ajudar molt a fer que aquestes demandes socials avancin, però això no qüestiona la feina de les organitzacions, sinó que es tracta de complementar-la i donar-hi suport.

Costa fer el salt a la política?

Encara som al començament i és una mica aviat, però és evident que a Espanya hi ha un buit que és important cobrir per ser realment més efectiu.

“Podem
ser la sorpresa
electoral del 2012”

Quin pensa que ha de ser el paper de l'educació i la universitat com a via de difusió i promoció d'aquest canvi de model de desenvolupament?

Em sembla molt important que els joves estudiants s'impliquin en aquest projecte perquè considero que ha de ser un projecte d'ells. Defensem el futur. El defensem del consumisme en què estem immersos actualment que fa que consumim la Terra de les futures generacions. És fonamental que tot això estigui present en l'educació. Nosaltres creiem en una educació basada molt més en la pràctica, en la realitat, en la immersió en el món real. Esperem que molts joves facin avançar aquest projecte.

De vegades es critica el catastrofisme dels moviments ecologistes. És tan greu l'amenaça a la humanitat? Som a temps a revertir la situació?

Jo penso que hi som a temps, encara que la realitat de les dades ens demostra que la situació és greu, i és absurd negar aquesta realitat. Em sembla que per resoldre un problema el primer que cal fer és reconèixer-lo i no crec que hi hagi cap dada que ens permeti pensar que no passa res. Passen coses com a conseqüència de l'acció humana i el que hem de fer és plantar cara a aquests problemes. ●

Economia **amb seny**

Per Joana Conill

Al llarg de la història s'ha passat d'una economia en què les protagonistes eren les persones a una economia en què el protagonista és el mercat. L'objectiu original, satisfer necessitats a través de l'intercanvi, ha passat a ser secundari. Si abans es canviaven béns per béns, avui es canvien diners per diners, una concepció perillosa perquè és acumulativa i especulativa. La moneda social i les xarxes d'intercanvi són algunes de les eines que s'estan estenent a tot el món per promoure una economia centrada en les persones i basada en l'abundància i la cooperació.

La referència més antiga que tenim sobre monedes és de l'historiador grec Heròdot a Lídia, un regne situat a l'actual Turquia, cap al segle VIII aC. La moneda es va introduir per agilitar els intercanvis que les persones feien fins aleshores de manera directa, amb el troc. Així, es va passar d'un bescanvi de béns-béns a un de béns-diners-béns.

Actualment, l'intercanvi que predomina és diners-diners. Però, quin benefici pot tenir per a les persones canviar diners per diners si la finalitat de l'economia és satisfer necessitats a través de béns i serveis?

Els diners van ser un invent revolucionari que va millorar la vida de les persones. Fins aleshores, les transaccions estaven molt limitades, només eren possibles quan es produïa una coincidència simultània de necessitats recíproques. Això limitava la possibilitat d'obtenir moltes coses, i sovint la solució era diversificar molt la producció de cada persona.

Amb la introducció dels diners, els intercanvis van poder ser multirecíprocs. Es va facilitar l'intercanvi de béns i serveis, se'n podien fer molts més i es cobrien més necessitats. Això va propiciar l'especialització econòmica i la divisió del treball. Aquests pilars de la nostra societat serien inviàbles sense diners i la nostra societat, insostenible.

Els diners eren eines d'intercanvi, tenien un valor de canvi. Avui dia, però, els diners tenen més funcions: a més d'instruments de pagament són unitats de compte i dipòsits de valor. En el moment en què preval la funció de

Joana Conill (Logronyo, 1980) és investigadora de la recerca "Noves cultures econòmiques" de l'IN3, l'institut de recerca de la Universitat Oberta de Catalunya, i codirectora del documental **Homenatge a Catalunya II**. Està certificada en Permacultura per l'Institut Nodo Espiral de l'Acadèmia de Permacultura i actualment estudia Metodologies Participatives i Facilitació. És membre i fundadora de la Repera, espai de trobada de cooperatives de consum i productors agroecològics, i membre de la Cooperativa de Consum La Cortera i de la xarxa d'intercanvi Ecoseny del Montseny.

dipòsit de valor, els diners generen l'escalada acumulativa que es recolza en l'interès. Els diners, però, no sempre han tingut interès, és a dir, un preu.

A causa de la teoria de l'interès acumulatiu, els diners permeten una acumulació accelerada i, en conseqüència, una distribució de la renda molt desigual. La inflació, els interessos encoberts associats a tots els productes que consumim i els beneficis desiguals dels diferents agents en funció de la llei de l'interès són alguns dels problemes associats als diners, en la seva concepció més capitalista.

La definició de diners s'ha ampliat avui dia, però en origen eren el que ara anomenen *diners efectius*. L'ampliació del concepte *diners* va definint aritmèticament i successiva agregats monetaris que van ampliant aquesta concepció. Si a l'efectiu li afegim els saldos vençuts de les entitats bancàries, dipòsits d'estalvi, comptes del mercat monetari, dipòsits a terminis, actius líquids en mans del públic i un llarg etcètera, ens queda la definició actual dels diners.

“És difícil fins i tot per als mateixos bancs saber on van els seus diners perquè avui les ramificacions a escala mundial són molt complexes. Tardàriem una setmana sencera per saber només on ha anat a parar un euro dels nostres diners”, apunta en Jordi, membre de Coop57, una cooperativa que ofereix serveis financers ètics i solidaris, en el documental *Homenatge a Catalunya II*, produït per l'IN3 de la UOC.

La sofisticació dels mitjans de pagament i la desproporció que hi ha entre economia financera i economia real genera ineficiències que es tradueixen en injustícies socials.

Els diners, que abans eren un mitjà, ara són una finalitat.

Què és la moneda social?

La moneda social té per objectiu recuperar la funció originària dels diners. S'emmarca dins de l'economia solidària i està lligada a altres instruments financers solidaris, que cal entendre com una eina d'una mateixa visió i veure en cada cas quina és la més apropiada.

Les monedes socials que han sorgit ens els darrers setanta anys arreu del món neixen amb una clara tendència ideològica, en contra dels corrents ultraliberalistes i ultracapitalistes. Les monedes socials, dites també alternatives, paral·leles, comunitàries, complementàries o locals, són sistemes monetaris creats al marge de les monedes oficials. Són eines d'intercanvi de béns, serveis i coneixements, que s'utilitzen per acord en zones locals (barris, pobles, regions, etc.). Són sistemes organitzats i gestionats col·lectivament.

Les monedes socials -dites també alternatives, paral·leles, comunitàries, complementàries o locals- són sistemes monetaris creats al marge de l'oficial

La globalització es basa en la mobilitat de capital en mercats internacionals amb una tendència acumulativa i, en conseqüència, les comunitats locals en queden al marge. Per això les monedes socials tenen per objectiu activar les economies locals. La introducció de moneda social permet que els actius i els recursos locals puguin ser intercanviables, i per tant, recuperin el valor que han perdut. L'escassetat de la moneda és un mal molt estès, com a conseqüència de la dolarització i les economies duals, però no tenir moneda no implica que no siguem persones capaces de produir i, per tant, d'intercanviar.

Tota l'energia econòmica local reverteix en la zona, perquè la moneda només té validesa allà. Això té avantatges que no són només econòmiques, com són els circuits curts de comercialització, que estalvien la petjada ecològica dels productes.

L'economia local crea teixit social i, alhora, la confiança incrementa l'ús de la moneda. En aquest sentit, el creixement de la xarxa ha de ser limitat, perquè ha de permetre un mínim coneixement entre usuaris, si no, es perd la identificació de les persones amb la xarxa.

L'economia capitalista es basa en la cobdícia i l'escassetat; per contra, la moneda social es basa en l'abundància, perquè depèn de la capacitat de producció i d'intercanvi de les persones i no pas dels diners que tinguem.

Les xarxes protegeixen els seus usuaris de les fluctuacions de l'economia, perquè ells tenen el control sobre el seu valor i el seu funcionament. I evita l'especulació, perquè acumular-la no reporta cap benefici, la moneda només té valor com a eina de canvi. A més, utilitzar-la allibera els usuaris d'una part de les despeses domèstiques en euros, per això s'anomenen complementàries. Perquè si bé ara mateix és complicat satisfer la totalitat de necessitats i desitjos amb moneda social, sí que és possible alliberar-ne una part i guanyar autonomia respecte a l'economia convencional.

Les monedes socials van néixer com a resposta a la depressió de 1929 i, per tant, com a resposta a un sistema econòmic deficient. Alguns dels exemples més coneguts són el Banc Wir, creat a Suïssa el 1934; el Tim-Dollar, creat als Estats Units el 1980; el LETS, creat al Canadà el 1983, o la Red Globat de Trueque, creada el 1985 a Sud-amèrica. El Community Exchange System, el CES, és una xarxa mundial que connecta xarxes de moneda social: actualment n'hi ha registrades un total de 280 repartides en 34 països de tot el món.

Les monedes socials són sistemes monetaris creats al marge de les monedes oficials. L'EcoSeny va néixer el 2008 al Montseny i l'ECO, el 2009 a Tarragona.

EcoSeny i ECO

A finals de 2008 es va crear al Montseny l'EcoXarxa, un moviment social que té com a eix central l'ús d'una moneda pròpia, l'EcoSeny. El seu objectiu és potenciar l'economia local amb un sistema d'intercanvis multirecíprocs a través de l'ús de l'EcoSeny. L'any 2010, l'EcoSeny es va estendre a les comarques de Barcelona i d'Osona. Actualment segueix creixent i potser aviat la trobarem al Garraf, a Girona i al Pallars.

L'EcoSeny és un bitllet de paper que té una equivalència 1 a 1 amb l'euro. Els usuaris comencen amb zero EcoSenys, i n'aconsegueixen oferint algun bé, servei o coneixement. Sempre s'ha de mantenir l'equilibri entre el que demanen i el que ofereixen perquè la relació entre les dues coses és íntima. Per això, acumular EcoSenys no té cap sentit, només voldrà dir que s'ofereix molt i es demana poc.

La Xarxa EcoSeny del Montseny ha creat també una central de compres col·lectiva on es pot comprar gra, sobretot amb EcoSenys, i ha arribat a acords amb un parell de botigues de Granollers on es poden comprar productes pagant un tant per cent amb euros. Els intercanvis es poden fer a les fires que organitzen trimestralment, una a cada estació de l'any, o bé per Internet.

La Xarxa ECO de Tarragona va néixer l'octubre de 2009, impulsada per trenta comerços de Tarragona per promoure un consum ètic i solidari. També té una equivalència 1 a 1 amb l'euro. Els intercanvis es poden fer físicament o virtual.

L'EcoSeny i l'ECO de Tarragona estan integrats al CES, del qual formen part 25 xarxes d'intercanvi amb moneda catalanes.

L'EcoSeny és un bitllet de paper que té una equivalència 1 a 1 amb l'euro. Els usuaris comencen amb zero EcoSenys, i n'aconsegueixen oferint algun bé, servei o coneixement

La Xarxa EcoSeny del Montseny organitza una fira a cada estació de l'any.

Els mercats i les xarxes d'intercanvi

Una xarxa d'intercanvi és una unió entre veïns que decideixen complementar les seves activitats econòmiques habituals amb intercanvis informals, troc, sense utilitzar diners.

Als mercats que se celebren en llocs oberts i públics l'organització facilita taules i cadires als que hi participen i cadascú hi exposa el que porta. Sovint es tracta d'objectes que ja no calen, des de mobles fins a roba, música, llibres, eines o bé productes d'elaboració pròpia, com conserves, sabons, artesanía, verdures i fruita, infusions, llavors, etc. Quan algú passa per davant d'una taula i veu alguna cosa que li interessa, comença el joc de buscar l'acord. Aquest és un dels vessants més pedagògics dels mercats, el vincle entre les persones i arribar a acords no competitiu.

Els intercanvis també es poden fer per Internet, allà es troben també les ofertes i demandes de serveis i coneixements ordenades per categories. L'oferta de serveis és força impressionant: s'hi pot trobar classes d'informàtica, d'idiomes, de cuina, de sociologia, de química, de teatre i un llarguíssim etcètera. El servidor *Intercanvis.net* allotja la majoria de xarxes d'intercanvis, i és un bon lloc per consultar l'agenda de mercats de Catalunya.

La diferència amb la moneda social és la complexitat i la intensitat; una xarxa d'intercanvi sense moneda no té tanta diversitat de productes i per tant no la necessita, en canvi una xarxa d'intercanvi amb moneda té molta diversitat de productes o bé se'n fan amb més freqüència. És fonamental entendre això, si no, tornem a caure en els errors del sistema monetari convencional, confondre l'eina i la finalitat.

Alguns barris de Barcelona acullen periòdicament mercats d'intercanvi en espais públics i oberts, com a Gràcia o a Sant Antoni.

Pel que fa als nivells econòmics, en un primer nivell trobem la gratuïtat, donar sense esperar res a canvi; en un segon nivell, hi ha l'intercanvi, donar i rebre de forma equitativa; en un tercer nivell, la moneda social, i, finalment, l'euro. "El que seria ideal és que el primer nivell s'acabés menjant els altres. Si anem al revés, si la moneda social es menja els nivells que té per sota, malament", afirma en Francesc, de la Xarxa d'Intercanvi de Gràcia, Xaingra, en el documental. "La moneda social s'ha de menjar els nivells que té per dalt, és a dir, l'euro".

Actualment a Catalunya hi ha cinquanta xarxes d'intercanvis estables, i centenars de mercats d'intercanvi que s'organitzen puntualment. Xaingra, la Xarxa d'Intercanvi de Gràcia, té més de mil usuaris.

El mercat d'intercanvi més antic de Catalunya és la Fira d'Intercanvi de Mieres, a la Garrotxa, que aquest any ha celebrat el seu 25è aniversari. La fira s'organitza cada any el segon diumenge de novembre i s'ha consolidat com el referent dels mercats, és un dels més grans i anar-hi és tota una experiència. Alguns intercanvis es preparen durant tot l'any, i s'hi pot arribar a intercanviar fins i tot una furgoneta per un tractor.

De consumidors a 'prosumidors'

En els mercats i les xarxes el que determina el valor de les coses és el valor de l'ús. Realitzar intercanvis directes ens obliga a repensar-nos com a consumidors i com a productors: per rebre hem d'oferir. Per anomenar aquesta nova forma de pensar-nos a nosaltres mateixos i la nostra relació amb l'economia apareix el terme *prosumidor*.

"El concepte de consumidor el tenim molt clar perquè cobrim les nostres necessitats amb diners. El fet de canviar el concepte de consumidor i productor i unir-los, perquè tots consumim i tots podem produir, és el concepte de *prosumidor*: jo faig i també necessito", explica en Pere, productor agroecològic i prosumidor.

Les activitats socialment menys valorades són les més valorades en un mercat d'intercanvi. "La costura, per exemple, ja està en desús. Abans les dones eren molt autònomes cosint, però ho hem anat perdent", subratlla la Clàudia, de Xaingra. "I, en canvi, cosir a la xarxa està molt valorat, perquè ningú ho sap fer!".

Tot això produeix una satisfacció personal que sovint la societat nega. I és el primer pas per satisfer les nostres necessitats col·lectivament i cooperativament. Valors contraposats a l'individualisme i la competitivitat dominant. Com apunta en Francesc, també de Xaingra: "Quan ofereixes una cosa i veus que la gent ho rep bé, ho necessita i t'ho agraeix, et genera la satisfacció de pensar que el que saps fer té valor". ●

"El fet de canviar el concepte de consumidor i productor i unir-los, perquè tots consumim i tots podem produir, és el concepte de **prosumidor**: jo faig i també necessito"

+ info

Homenatge a Catalunya II, de Joana Conill, Manuel Castells i Alex Ruiz.

www.homenatgeacatalunyall.org

EcoXarxa del Montseny:
<http://www.ecoseny.net>

Xarxa ECO de Tarragona:
<http://www.xarxaeco.org>

Intercanvis.net:
<http://intercanvis.net>

Coop57:
<http://www.coop57.coop>

Xaingra:
<http://intercanvis.net/xaingra>

Conferències de la Red de Permacultura:
<http://monedascomplementarias.pbworks.com>

Base de dades de monedes lliures:
<http://complementarycurrency.org/ccDatabase/>

Laboratori sobre monedes lliures:
<http://www.olccjp.net/es/index.html>

Community Exchange System:
www.ces.org.za

Sostenibilitat i mitjans: el fracàs de la política “verda”

per Xavier Borràs

A l'hora d'abordar la relació, pel que fa a l'ecologia política, entre els mitjans de comunicació de massa i l'anomenat desenvolupament sostenible cal, d'entrada, definir bé els termes del joc de despropòsits que s'ha produït en els nostres territoris aproximadament en els darrers trenta anys.

Qüestió de noms

D'entrada, ens trobem amb una qüestió pel que fa als noms que, a més d'inadequada, fins i tot pot percebre's com contradictòria en els termes. Comencem, per exemple, amb la mare dels ous: el concepte de *medi ambient*. Medi ambient és, ras i curt, un calc del redundat mot castellà *medio ambiente* (o *medioambiente*, com prefereix la Real Academia), exclusiu d'aquesta llengua i allunyat de les solucions anglesa (*environment*), francesa (*environnement*), portuguesa i italiana (*ambiente*) o alemanya (*umwelt*). En un article al *Diari de Balears*, Gabriel Bibiloni feia una acurada anàlisi d'aquest terme i proposava –sense esperances en un país d'emporuguits lingüístics– el mot *environament*, ben català (i usat ja en occità) des de temps immemorials. Com a mal menor, però, caldria rebutjar el *medi ambient* (o allò tan d'analfabet del *mig ambient*) i tirar pel dret amb *ambient* a seques, cosa que, sortosament, ja han fet els ambientòlegs i/o els ambientalistes a casa nostra. Comencem, però, a peu coix, sense haver estat capaços de ser valents amb aquest concepte.

Desenvolupament sostenible. Un oxímoron?

Pel que fa a l'altre concepte fonamental, el del *desenvolupament sostenible* (o *durable*, com en diuen els francesos) ens trobem en una mena

Xavier Borràs va néixer a Gràcia la nit de Nadal de 1956. És llicenciat en Periodisme, professor de català i ha escrit diversos llibres, alguns relacionats amb l'impacte tecnològic en societats futures, com **Transfutur**, **Manduca atòmica** o **Mare màquina**. Va ser cofundador del Moviment Ecologista Català (MEC), que posteriorment va derivar en el naixement del partit Alternativa Verda (Els Verds-Alternativa Verda), del qual ja no és membre. Ha estat director de la revista quinzenal **El Llamp** i de la segona època de la revista mensual **Userda**. Com a periodista també ha treballat a **Tele/eXpres**, **Canigó**, **Diario de Barcelona**, **Catalunya Ràdio** o **La Marxa de Catalunya**. Actualment col·labora en el Grup Nació Digital. Des d'abril de 2008 dirigeix la nova publicació periòdica digital ecologista **EcoDiari**.
ecodiari@ecodiari.cat

de cruïlla que alguns –els ecologistes més crítics, com Serge Latouche– no dubten a qualificar d’oxímoron –una figura retòrica, variant de l’antítesi, que consisteix a posar de costat mots o unitats sintàctiques de sentit oposat. Bàsicament, desenvolupar-se significa “passar per una sèrie d’estats successius cadascun dels quals és preparatori de l’immediat següent, canviar gradualment d’un estat a un altre de més perfecte, de més complex”; i sostenible vol dir “que es pot mantenir indefinidament, especialment sense afectar l’equilibri ecològic”.

Tanmateix, va ser el 1987, quan Gro Harlem Brundtland, primera ministra de Noruega, va presentar el concepte ecologista del desenvolupament sostenible com el “desenvolupament que satisfà les necessitats del present sense comprometre la capacitat de les generacions futures per satisfer les seves pròpies necessitats”. Una bella expressió que reflecteix una certa presa de consciència en el pla polític, i subratlla la necessitat de tenir en compte els impactes ambientals de les nostres activitats, però també els efectes socials, tot advocant per una millor distribució de la riquesa creada.

De fet, la difusió del concepte de desenvolupament sostenible es deu més a l’embranzida dels organismes internacionals que no pas als sectors econòmics. El terme *sustainable development* va ser forjat el 1980 per la UICN (Unió Internacional per la Conservació de la Natura) i va ser introduït a l’Informe Brundtland redactat per les Nacions Unides. La Conferència de Rio de 1992 va inscriure el concepte en el primer principi de la seva declaració. Tanmateix, l’ambigüitat del terme ha permès que polítiques econòmiques molt diferents siguin considerades “sostenibles”, provinguin del camp liberal, socialdemòcrata o fins i tot conservador. Però els ecologistes entenen per desenvolupament sostenible aquell que:

- cobreix les necessitats de la generació present sense comprometre la capacitat que les generacions futures puguin cobrir les seves (Comissió Brundtland, 1987);
- no fa servir els recursos renovables a un ritme més gran que el seu ritme de regeneració;
- no emet una pol·lució a un ritme més ràpid que el que els sistemes naturals són capaços d’absorbir o neutralitzar;
- els ritmes d’utilització dels recursos no renovables no excedeixen el ritme amb què es desenvolupen els recursos renovables substitutius;

El desert informatiu ha estat clamorós fins a mitjan anys setanta, quan tímidament es va començar a parlar de l’incipient moviment antinuclear

- produeix residus a un ritme inferior al que els sistemes normals poden absorbir o neutralitzar.

Ecologisme o ambientalisme

La concepció ecologista del desenvolupament sostenible implica, indefectiblement, un canvi de model en la societat del creixement actual. En el rerefons, hi rau la diferència ideològica entre “ecologistes” i “ambientalistes”: mentre que els primers inscriuen les seves accions i alternatives dins d’un marc filosòfic global, els segons treballen en defensa de l’ambient sense qüestionar-se el model de producció dominant ni les ideologies que el sostenen. Però, entre els desigs d’alguns, sens dubte per davant del seu temps, i el canvi real, els passos són força llargs i difícils. Des de 1987, en realitat, el món ha continuat en creixement il·limitat si fa no fa de la mateixa manera.

Des que es va celebrar el 1992 a Rio de Janeiro la primera Cimera de la Terra, o des que la Conferència de Kyoto el 1997 va formalitzar el vincle entre les activitats humanes i l’escalfament global, el consum mundial de petroli ha continuat creixent, els intercanvis comercials s’han mundialitzat, la desforestació ha assolit proporcions alarmants, i així successivament.

Els petits canvis són poderosos

Va caldre canviar de mil·lenni per poder assistir al que sembla ser un inici de canvi d’actitud, un inici de sensibilització a gran escala. Certament, el petroli continua cap al seu esgotament i els arbres no deixen de caure, però la noció de desenvolupament sostenible, més assequible i més àmplia que la d’ecologia, és ara acceptada per una part creixent de la societat i el concepte de ciutadania, o d’*ecociutadania*, està de moda. La tria selectiva de la brossa ja comença a formar part dels bons costums i tothom tracta de posar-se al dia amb els veïns de l’Europa del Nord. Els problemes generats pel trànsit (embussos, contaminació) fan reflexionar cada vegada més sobre el “tot automòbil”, sobretot si s’hi afegeix el preu del carburant, que no para de pujar. El comerç just (equitable) i els productes orgànics experimenten un èxit creixent.

Una cosa és certa: la solució passa per un enorme canvi en el comportament de cadascú. Perquè és important recordar

A Catalunya,
Internet és el gran mitjà
de divulgació de les
qüestions ambientals,
per damunt dels
mitjans en paper i
audiovisuals

que són les nostres activitats, les nostres actituds, els nostres modes de vida, els que afecten l'equilibri social i ambiental de tot el planeta. La responsabilitat és de tots els actors de la societat, dels mitjans de comunicació, de la publicitat, dels grans minoristes, de les autoritats públiques locals, que són aquests últims els que més sovint van a la saga de les tendències d'opinió.

‘Mass media’ i ecologia política a Catalunya: un fracàs històric

Els mitjans de comunicació, certament, han tingut i tenen un paper fonamental en la creació de la “realitat ambiental” i de la consciència ecològica al nostre país. El desert informatiu ha estat clamorós fins ben bé mitjan anys setanta del segle passat, quan tímidament es començava a parlar de l'incipient moviment antinuclear o de les protestes veïnals per projectes contra el territori propi com la tèrmica de Cubelles, el cas de Gallecs o els aiguamolls de l'Empordà. És l'època que neix la primera revista “verda” de l'Estat espanyol, *Userda*, feta pel Col·lectiu de Periodistes Ecologistes, que tindria el seu epònim en la no menys mítica *Alfalfa* i, posteriorment, amb el naixement de la revista *Integral*.

Tanmateix, el primer –i últim– intent de bastir un moviment ecologista català, que abracés, d'entrada i durant prou temps com a entitat cívica, tot l'ampli ventall d'aquesta primerenca remor contra el creixement il·limitat –des dels ornitòlegs fins als excursionistes, passant pels científics responsables o els conservacionistes–, i que hauria comportat un estat d'opinió i una presa de consciència favorables a un veritable canvi de model en la societat, va fracassar per la pressa que alguns van tenir a imitar els vents “verds” que venien de França i d'Alemanya (Die Grünen), com si la nostra història social, cultural, econòmica i política –encara en ple transfranquisme– tingués res a veure amb els canvis i la història “ambiental” d'aquells països. Aquell fracàs, que ha significat la impossibilitat real de fer un moviment ecologista fort, que pugui tenir una expressió política pròpia, també ha comportat la divisió de l'espai polític verd i la “territorialització” dels moviments de protesta, amb què el mosaic de l'estat ambiental del país esdevé una mena de trencacloques en què es barreja al mateix sac mediàtic la necessitat de proveir-nos d'energies renovables amb la protesta de suposats ecologistes contra la instal·lació de petits parcs eòlics.

Efectivament, a remolc d'aquesta disgregació política i territorial, els mitjans de comunicació tampoc no han estat capaços de bastir un dis-

cur mitjanament coherent sobre les qüestions ambientals i ecològiques i, més enllà de la necessària preparació científica i econòmica dels periodistes que han tingut la sort o la dissort de dedicar-se a aquests temes, han quedat atrapats per les dinàmiques de les grans multinacionals dels sectors implicats, siguin els elèctrics, els farmacèutics o els de l'agroindústria.

És simptomàtic que darrere la pràctica desaparició del Ministeri de Medi Ambient del Govern espanyol i del Departament de Medi Ambient del nou Govern de la Generalitat –eradicat ara sota la “Sostenibilitat”, tan de moda i tan útil per pintar façanes (a banda de significatius esforços com els del CADS o l'Oficina Catalana de Canvi Climàtic)–, la majoria de periòdics han fet desaparèixer les respectives seccions de medi ambient de les seves pàgines i han diluït la informació entre les seccions de societat, economia o successos. Precisament, només quan l'acció sobre el medi esdevé un fet greu o luctuós mereix ser portada als mitjans, com s'ha pogut comprovar a casa nostra quan l'accident de Vandellòs o d'Ascó, o a escala mundial amb el greu accident del complex atòmic de Fukushima Dai-ichi.

Sortosament, però, la irrupció d'Internet com a nou mitjà de comunicació trenca aquesta dinàmica i, malgrat els errors o la manca de precisió que imposa la premsa i la inexperiència, aconsegueix, en les albors d'aquesta primera dècada del nou segle, conformar un gruix d'informació i d'opinió informada –especialment a les anomenades xarxes socials (Facebook, Twitter, etc.)– que pot comportar una esperança per a les futures generacions a les quals deixem, malauradament, un món pitjor del que vam gaudir.

A Catalunya, Internet s'alça, pel que fa a la divulgació de les qüestions ambientals, la sostenibilitat i el canvi climàtic, com el gran mitjà de comunicació, per damunt dels mitjans en paper i audiovisuals, i fins i tot de les institucions. Encara que un altre cop amb vida efímera, reapareix la revista *Userda* –que vaig dirigir jo mateix en aquesta època– durant dos anys justos (2004-2006), com a suplement mensual d'*El Triangle*, però les pressions polítiques i econòmiques la fan desaparèixer de nou. Tanmateix, edito des de 2008 la publicació digital *EcoDiari*, única en l'àmbit privat català, independent i amb voluntat d'aglutinar tot el moviment ecologista català com una eina d'informació, anàlisi i crítica per a la “nova era solar”.

Sorgeixen d'altres iniciatives ambientalistes com *Arbres amics*, *amics arbres*, el *Diari Forestal* o *Jornal* i multitud dels anomenats blocs i

Com va dir
Saint-Exupéry,
“nosaltres no heretem
la terra dels nostres pares,
sinó que la demanem
prestada als
nostres fills”

butlletins d'ONG, a Internet, a més de l'Espai Terra, a TV3, i diversos programes radiofònics sobre temes de consum i medi. El 2010, també, MonSOSTenible s'anuncià com el "crit de socors del planeta cap a l'espècie humana i una clara aposta per l'única via de solució que creiem possible: la sostenibilitat".

Fins avui, els missatges relacionats amb la sostenibilitat dels principals sectors productius –inclosa la indústria turística– son mínims i no es veu encara prou empenta per part del Govern de la Generalitat per iniciar una àmplia campanya de comunicació sobre aquesta qüestió. Les noves tecnologies, Internet i la televisió per cable han comportat noves dimensions en l'estratègia de la comunicació mediambiental. La democratització en l'accés i l'emissió d'informacions serà, doncs, un dels grans reptes del futur més pròxim.

Com va dir Saint-Exupéry, "nosaltres no heretem la terra dels nostres pares, sinó que la demanem prestada als nostres fills". I si no hi serem per presenciar els enormes canvis que hem creat, els nostres fills i néts sí que hi seran. Abans que sigui massa tard, doncs, cal actuar per no deixar el trist llegat que ara mateix s'albira. I els periodistes hi tenim molt a dir i a fer. ●

+ info

EcoDiari

<http://ecodiari.cat>

Userda

<http://userda.cat>

Diari Forestal

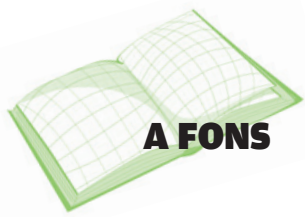
<http://twitter.com/diariforestal>

Jornal

<http://jornal.cat>

MonSOSTenible

<http://monsostenible.net>

A FONTS

Ivan Illich: el visionari injustament oblidat

per Josep Puig i Boix

Amb aquest titular s'iniciava a *Le Monde de l'éducation* (juliol-agost 1999) un reportatge sobre el que ha significat el pensament d'Ivan Illich en la crítica radical de les institucions que permeten la reproducció del sistema productivista de generació de béns i serveis.

La personalitat d'Ivan Illich brilla avui encara més que no pas quan va començar a publicar els resultats de les recerques realitzades al CIDOC de Cuernavaca (Estat de Morelos, Mèxic), que ell mateix va cofundar. En un món immers en el procés de globalització, uniformitzador i destructor de cultures, agressor de sistemes naturals i destarotador de sistemes socials, rellegir les profundes i radicals anàlisis d'Illich ens permet comprendre per què la societat evoluciona com ho està fent. I justament per les seves anàlisis radicals (per anar a l'arrel de les coses), la clarividència d'Illich s'ha anat fent molesta als sistemes de domini que imperen al planeta. Per això molts manaires de torn fan tot el que poden per mantenir-lo en l'oblit.

Els escrits d'Illich van ser traduïts a nombrosos idiomes i publicats a molts diaris i revistes, tant comercials com alternatius. Però al nostre país, Catalunya, no hem pogut llegir cap dels seus llibres en la nostra llengua, tot i que algunes associacions ecologistes catalanes el van proposar com a candidat al Premi Catalunya, amb l'aval de Raimon Panikkar, entre d'altres. En canvi, hem pogut llegir alguns dels seus llibres en castellà: l'editor Carlos Barral va publicar quatre obres seves a la "Breve biblioteca de respuesta" a la dècada dels anys setanta i una editorial de Madrid en va publicar una altra a finals dels anys vuitanta. En canvi, a Mèxic, s'han publicat totes les seves obres. A l'Estat espanyol es van publicar escrits seus a *El País*, *El Viejo Topo* (1a època) i a *Integral* (1a època).

A Catalunya hem tingut l'oportunitat de llegir Illich en català gràcies al treball pioner d'informació i de difusió que va dur a terme el Col·lectiu de Periodistes Ecologistes a finals dels anys setanta i principis dels vuitanta. Xavier Garcia, del setmanari *Canigó*, va ser el primer a entrevistar-lo. Posteriorment, Josep Català, el va entrevistar al setmanari *El Món* (1982). El diari *Avui* es va fer

Josep Puig i Boix és doctor en Enginyeria Industrial, professor d'Energia de la Universitat Autònoma de Barcelona i president de la secció espanyola d'Eurosolar (Associació Europea per les Energies Renovables).

www.energiasostenible.org

ressò del IV Simposi d'ECOROPA - Acció Ecològica Europea que es va reunir a la Universitat de Kassel (Alemanya, 1980), i on Ivan Illich va exposar els resultats de la seva recerca *Shadow Work* ("Treball a l'ombra"). A aquest simposi hi van prendre part altres personalitats rellevants del naixent món de l'ecologisme: Denis de Rougemont, Edward Goldsmith, Nicholas Georgescu-Roegen i Petra Kelly, entre d'altres. També hi eren Xavier Garcia (autor de la crònica publicada a l'*Avui*) i Santiago Vilanova, que va presentar-hi les seves tesis sobre l'econacionalisme (posteriorment publicades en forma de llibre l'any 1981: *L'econacionalisme: una alternativa catalana dins una Europa ecològica*, Ed. Blume, Barcelona). En assumir la direcció del *Diari de Barcelona*, Vilanova va fer possible la difusió de molts textos d'Ivan Illich a través de les pàgines de *Brusi*. Posteriorment, la revista *Via Fora*, també en va publicar alguns al llarg dels anys noranta.

Vaig tenir l'oportunitat de conèixer personalment Ivan Illich a Barcelona, amb motiu d'una conferència que va impartir al Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, l'any 1980, convidat pel professor Pere Escorsa, catedràtic d'Economia a la UPC i director del curs Desenvolupament industrial, en el qual Ivan Illich va participar. Posteriorment el seu treball *El derecho al desempleo creador* va ser publicat en el llibre *El desarrollo industrial de los 80*, que recopilava totes les aportacions de les persones que havien intervingut en l'esmentat curs.

Però per seguir la seva obra, m'ha estat de gran ajut el treball d'una persona de l'equip d'Ivan Illich, Valentina Borremans, que va dirigir durant dotze anys el CIDOC i que el 1982 va començar a publicar els quaderns de Tecno-Política, un servei d'informació i de difusió d'articles referents a tecnologies alternatives, les seves condicions socials i les seves implicacions polítiques. A Tecno-Política van aparèixer molts dels seus escrits.

Rellegir avui
les profundes i radicals
anàlisis d'Illich ens permet
comprendre per què la
societat evoluciona
com ho està fent

Bibliografia (primeres edicions de cada obra)

Illich, I. (1969), *Celebration of Awareness*, Doubleday (Traducció castellana: *Alternativas*, Ed. J.Mortiz, México, 1974).

Illich, I. (1971), *Deschooling Society*, Harper & Row (Traducció castellana: *La sociedad desescolarizada*, Barral Ed., Barcelona, 1975; Ed. J.Mortiz, Mexicà, 1974).

Illich, I. (1973), *Tools for Conviviality*, Harper & Row (Traducció castellana: *La convivencialidad*, Barral Ed., Barcelona, 1978; Ed. J.Mortiz, Mexicà, 1974).

Illich, I. (1974), ***Energy and Equity***, Harper Torchbooks (Traducció castellana: *Energia y equidad*, Barral Ed., Barcelona, 1974; publicat conjuntament amb *El desempleo creador* en un sol volum per Ed. J.Mortiz, Mexicà, 1974).

Illich, I. (1975), ***Medical Nemesis***, Calder & Boyards (Traducció castellana: *Némesis médica*, Barral Ed., Barcelona, 1977; *Némesis médica: la expropiación de la salud*, Ed. J.Mortiz, Mexicà, 1974).

Illich, I. et alii. (1977), ***Disabling Professions***, Marion Boyards.

Illich, I. (1978), ***Toward a History of Needs***, Pantheon.

Illich, I. (1978), ***The Right to Useful Unemployment***, Marion Boyards.

Illich, I. (1981), ***Shadow Work***, Marion Boyards.

Illich, I. (1982), ***Gender***, Pantheon (Traducció castellana: *El género vernáculo*, Ed. J.Mortiz, Mexicà, 1990).

Illich, I. (1985), ***H₂O and the Waters of Forgetfulness***, Dallas Institute of Humanities and Culture (Traducció castellana: *H₂O y las aguas del olvido*, Ed. Cáterda, Madrid, 1989; Ed. J.Mortiz, Mexicà, 1991).

Illich, I. & B. Sanders (1988), ***ABC: The Alphabetization of the Popular Mind***, North Point.

Illich, I. (1991), ***In the Mirror of the Past: Lectures and Addresses 1978-1990***, Marion Boyards.

Illich, I. (1993), ***In the Vineyard of the Text: A Commentary to Hugh's Didascalion***, The University of Chicago Press.

EL CAMPUS PER LA PAU RECOMANA

<http://www.uoc.edu>

**Fins a on
vols arribar?**

Estudio a la UOC. Volia especialitzar-me a la universitat capdavantera.

Postgrau en Disseny per a la sostenibilitat,
una porta per entrar a un món més sostenible, just, inclusiu y ecològicament responsable.

Postgrau en Disseny per a la sostenibilitat 30 crèdits ECTS

Especialitat en Ecodisseny i pensament sistemàtic pel disseny sostenible 15 crèdits ECTS

Especialitat en La Dimensió econòmica i social del disseny sostenible 15 crèdits ECTS

Programa realitzat a l'Escola de Cooperació de la UOC conjuntament amb Gaia Education.

Matrícula oberta!
Inici programes: Octubre 2011

Informa-te'n a les seus de la UOC a Barcelona, L'Hospitalet de Llobregat, Lleida, Granollers, Manresa, Reus, Sabadell, Salt, Sant Feliu de Llobregat, Terrassa, Tortosa, Vic, Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, Andorra, Ciutadella, Eivissa, Manacor, València, Sevilla, Madrid i L'Alguer, al tel. 902 141 141 i a www.uoc.edu

Una producció IN3

HOMENATGE A CATALUNYA II

Un documental de Joana Conill, Manuel Castells & Alex Ruiz.

Una Producció del IN3 bajo licencia Creative Commons (Excepto imágenes de EFE)

Idea Original y Guión: JOANA CONILL Y MANUEL CASTELLS

Realización: ALEX RUIZ Equipamiento Técnico: MITO COM - LA FRESQUERA - ANOU AUDIOVISUALS

Personal Técnico: LA FRESQUERA-ANOU AUDIOVISUALS

Postproducció: LA FRESKERA

Grafismos: CRISTINA JARDÓN Ayudante de Direcció: ROBERTA CHECCHI

Producció: JOANA CONILL Estudio de Sonido: MEGUI CABRERA - LA FRESQUERA - LOOP AUDIO

Estudio de Vídeo: FACTORÍA DE VÍDEO Música: IBAUDIO, MAGAZINE RECORDS,
IGNACIO MONCHO, JUAN CARLOS SAN CRISTÓBAL, WILLY URREA Y LUIS PANIAGUA

Locució Inglés: TEDDY CARTER Locució Castellano: JOANA CONILL Locució Catalán: JOANA CONILL

Dirigido por JOANA CONILL, MANUEL CASTELLS Y ALEX RUIZ

SINAPSIS

CORPORACIÓ SINÈRGICA

Sinapsis és una corporació d'empreses solidàries que facilita sinergies entre els seus participants i amb tota la societat per afavorir el canvi social que tots volem.

Participar a Sinapsis és practicar una ètica social per apoderar les persones i retornar-los la seva veu en una democràcia que sigui participativa en comptes de representativa. Que sigui per als homes i les dones en comptes de per a les grans empreses i per a les institucions.

És un projecte totalment pragmàtic i operatiu tots els principis ètics i espirituals del qual no es queden en la teorització, sinó que es plasmen en la reformulació de noves i ancestrals maneres a l'hora de trobar el bé comú.

Volem establir el màxim bé per al màxim de participants. Volem recuperar la dignitat en un món que tan sols té interès en el capital. Creiem en la prosperitat no a qualsevol preu.

NECESSITEM LA TEVA IMPLICACIÓ I CONSPIRACIÓ!!!

CONTACTE I INFORMACIÓ:

Tel. 933 181 152 - www.sinapsis.cat (en construcció) - secretaria@sinapsis.cat

<http://www.energiasostenible.org>

<http://www.barcelona.com>

Fukushima emet plutoni

Troben plutoni al sòl de la central. El Govern nipó reconeix la fusió parcial del reactor 2. Tepco no sap com resoldre la crisi. Demanen suport d'EDF i Areva. Nivells de radiació 100 mil vegades per damunt dels límits. Un estudi de Greenpeace classifica l'accident al mateix nivell que el de Txernòbil. Informe de Tanquem les Nuclears.

ACTUALITZAT A LES 00:30 H DEL 29 DE MARÇ DE 2011

 11 comentaris

media140 registra t'ara!
Tecnologia digital, periodisme i comunicació
13/14 Abril - Barcelona

COVER LIVE
Cobertura en directe. Accident nuclear de **LIVE!**

4:51		EcoDiari: Segons Reuters , la companyia Tepco (Tokyo Electric Power) podria ser nacionalitzada per l'Estat nipó.
4:48		EcoDiari: Una interessant entrevista a l'enginyer nuclear Giorgio Ferrari: "Tepco menteix".
4:24		EcoDiari: Tepco ha publicat els resultats de la detecció de radioactivitat a l'aigua de mar dels entorns del complex nuclear de Fukushima Dai-ichi d'ahir dimarts. Els nivells de Iode-131, Cesi-134 i Cesi-137 continuen depassant en excés els límits establerts.
12:46		EcoDiari: EcoDiari: #Fukushima emet plutoni http://t.co/HdJCSUC #nuclear

sentido de comunidad responsabilidad

valor **Jordi Pigem** amar

coherencia redes autorrealización

empatía **GPS** fluir

slow solidaridad

honestidad sabiduría

(global personal social)

Valores para un mundo en transformación

gratitud creatividad relocalizar

reequilibrar conectar reinventar

celebrar escala apropiada interdependencia

esperanza reimaginar reverencia por la vida

diversidad resiliencia mejor con menos

búsqueda de sentido visualizar lo que queremos

conciencia planetaria humildad

aprendizaje continuo **K**airós participar

QÜESTIÓ DE VALORS DEL CONSUMISME A LA SOSTENIBILITAT

JORDI PIGEM

GLOBAL ECOVILLAGE NETWORK NEWS

GEN News In Brief

GEN's annual get-together will be at Tamera, Portugal, 7 - 11 July 2011, with the focus on education. For further details please view: gen-europe.org

The Students of Sustainability (SOS) project is running a parallel gathering of young people alongside the GEN event (above). It will provide a space for 50 young people to come together and share their visions and experiences. View more details at: <http://gen-europe.org/activities/projects/youth-meeting/index.htm>

A new ecovillage is being initiated in Portugal. For details take a look at: www.quintacabecadomato.blogspot.com

A proposal for the legal recognition of 'intentional communities' has passed the first level of evaluation at the Italian Parliament. Following discussions at last year's GEN Europe assembly, it has been decided to prepare a similar proposal for the European Parliament.

SUBMISSIONS

DEADLINE
for submissions to
Permaculture No.69
31 May 2011

To contribute to the
Global Ecovillage Network
pages contact:

David Yekutiel
Email: nartan@argayall.com
Web: gen.ecovillage.org

The publishers reserve the right
to select, edit or delete material
according to the space available

Sunseed's Reed Build

Sunseed, a twenty five year old project situated in the south of Spain, has recently completed construction of a polytunnel and a stunning geodesic dome which uses their own locally harvested cana (reed).

Sunseed's reed geodesic dome

During the last year the core community has offered visiting volunteers and participants many courses and activities, including: reforestation with native trees, permaculture, eco-construction using local renewable materials, building thermal mass stoves, using low technologies and natural resources (sun, wind and water) to generate power and heat, solar cooking, preserving food, use of wild plants, and much more.

To participate in Sunseed's work see: www.sunseed.org.uk

Ecovillage, Training Jobs

Gaia Tasiri, an organisation of permaculture activists based at Finca Luna in La Palma, Canary Islands, have launched Integral Permaculture, an online centre for permaculture training: www.PermaCultureScience.com

They have also launched Butterfly Jobs, a free online social change employment agency: www.ButterflyJobs.info

While all this is happening online, the organisation's physical base is expanding too. The permaculture farm at Finca Luna is now forming a small ecovillage and is offering land shares. Interested parties can view details at: www.8thlife.org

Permaculture Design Courses Return To Finland

Permaculture students at LUMO Centre for Natural Crafts, Finland

Finnish ecovillagers eager to become permaculture designers can sigh with relief! At last, after a very long gap, a Permaculture Design Certificate course will take place in Finland. Of special interest is the course's focus on permaculture in cold/subarctic climates – a relatively new and unexplored field.

Organised by LUMO Centre for Natural Crafts together with the Students Cooperative of Turku University and the local Permaculture Circle, the course will take place at LUMO's farm Kuroinen, Finland.

You can contact them via: pdcenturku@gmail.com

○ The European Union has approved €1.46m for a project called Ecovillages as part of the official Agenda 21 strategy for the Baltic Region.

GEN Europe and Suderbyn Ecovillage (Sweden) are among thirty organisations meeting in Vilnius, Lithuania, to start the project which will run until 2014.

The intention is to strengthen ecovillage networks in the seven partner nations and to promote permaculture design in the Baltic Sea climate, eco-practices, social community building, eco-technologies, ecovillage networking, ecovillage tourism and internships at ecovillages.

Gaia Students Help Chile

Worth viewing is the post-earthquake restoration work of two post-graduates from Gaia University at Ecoescuela a community practising permaculture, in El Manzano, Chile.

To follow their progress read: www.gaiauniversity.org

Making a real difference in Chile

Solar Energy Liberation

Paraguayan activist Martin Almada

Martin Almada, recipient of the Alternative Nobel Prize, is promoting solar energy as a means for both environmental protection and social liberation in his native Paraguay.

View details at: http://solarcooking.wikia.com/wiki/Martin_Almada